

ساغلام تۇرمۇش يولى -

ئەرلەرگە 100 نەسىھەت

شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى

تۈزگۈچىدىن

سىز ۋە بىزگە مەلۇمكى ھاياتنىڭ نۇرغۇن ئىسسىق سوغۇقىنى بېشىدىن ئۆتكۈزۈپ قىم-مەتلىك ھايات جەۋھەرلىرىنى مۇجەسسەملىگەن ئاتا - بوۋىلىرىمىز ناھايىتى ئىخچام قىلىپ: «ھېكمەتلىك نەسىھەتكە يېقىن قۇلاق مەڭگۈ ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرالايدۇ» دەپ ئېيتىپ قان.

دەرۋەقە، كىشى پايدىلىق نەسىھەتلەر بىلەن كۆپرەك ئۇچرىشىپ تۇرسا، ھاياتىنى گۈزەل مەنالار خەزىنىسىدە سەير قىلدۇرالايدۇ. بۇخىل سەير ئىنساننىڭ ھاياتقا بولغان چۈشەندۈرۈشىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇش دەرسخانىسى بولۇپ، بۇخىل دەرسخانىنىڭ كۆپلەپ تەسىس قىلىنىشى ئىنسانىيەت، شۇنداقلا جەمئىيەت تەرەققىياتى ئۈچۈنمۇ ئىنتايىن مۇھىم. مەن خەلقىمىزنىڭ ئۆز مەنئىيەت ئالىمىگە تولۇمۇ ماس بولغان ھېكمەتلىك نەسىھەتلەر بىلەن كۆپرەك ئۇچرىشىش ئىستىكىگە ئازراق بولسىمۇ مەنپەئەتى تېگەر دېگەن مەقسەتتە، قو-

لىڭىزدىكى «ئەرلەرگە 100 نەسىھەت» دېگەن كىتابنى تۈزۈپ چىقتىم. كىتابقا كىرگۈزۈلگەن ھېكمەتلەر ئەرلەرنىڭ ئۆز - ئۆزىنى مۇكەممەللەشتۈرۈشىدە، ئۆز قىممىتىنى بىلىپ يېتىشىدە تۈرتكىلىك رول ئوينايدۇ.

«ياپونىيىدە كىتابلارنىڭ كۆپ قىسمى يانچۇققا سېلىشقا ئەپلىك قىلىپ كىچىك كەسەلمەدە نەشر قىلىنىدىكەن. چۈنكى ئۇلار خىزمەت ۋە بىرەر جايغا بېرىش داۋامىدا مېترودا ئولتۇرۇش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ كىتاب ئوقۇيدىكەن. كىتابلار يانچۇققا سېلىشقا بەك ئەپلىك بولغاچقا، ئازراقلا پۇرسەت بولسىلا، يانچۇقىدىن كىتابنى ئېلىپ ئوقۇيدىكەن...»

ئويلاپ باقساق بۇ بىزدىكى كىتاب چىقىرىشقا زادىلا ئوخشىمايدىكەن. بىز كىتابنى قانچە چوڭ چىقارساق شۇنچە سۈپەتلىك ھېسابلايمىز. دىققىتىڭىزگە سۈنۈلىۋاتقان بۇ كىتابچىلار ياپونىيىلىكلەرنىڭ كىتاب ئوقۇشقا چىقىرىدىغان ۋاقىتىنى كۆزدە تۇتۇپ كىتاب چىقىرىدىغان ئادىتىنىڭ تۈرتكىسىدە كىچىك كەسەلمەلىك قىلىپ ئىشلەندى.

بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، يالغان سۆز شۇ
 كىشىنىڭ ئىززىتىنى تۆكىدۇ. شۇنىڭدەك ئو-
 رۇنسز مۇتايىبە، بىھۇدە ھەزىللەرمۇ كىشىلەر-
 نى خەلق ئىچىدە ھۆرمەتسىز ۋە خار قىلىپ
 قويدۇ. بولۇپمۇ يۇرت ئىگىلىرى، ھوقۇق
 ئەھلىلىرى ھەزىل - مۇتايىبە قىلىشقا خۇشتار
 بولسا، ئۇنىڭ ھەيۋەت ھالىغا شۇنچە ئاپەت
 يېتىدۇ. چۈنكى تولا چاغلاردا قىلىنغان ھەزىل
 - بەھىسلەردىن، بىھۇدە گەپلەردىن كىشىلەر-
 نىڭ دىلى رەنجىيدۇ. ئىنسانلار بىلسۇنكى، شۇ
 سەۋەبتىن كىشىلەرنىڭ بىر - بىرىنى يىراق
 كۆرۈپ مەنسىتمەسلىكى، ھەتتا كۆڭلىدە ئادا-
 ۋەت ساقلاپ، مۆرتى كەلگەندە ئۆچ - ئىنتى-
 قام ئېلىشلىرى، پاسات كۆتۈرۈپ يۈرۈشلىرى
 كېلىپ چىققان. ئەگەر ھەر كىشى ئۆز ھاجى-
 تىنىڭ ئۈمىدىنى تىلىسە، ئاۋۋال ئۆزىگە ھا-
 جەتمەن بولغانلارنىڭ ھاجىتىنى ھەل قىلىپ
 بېرىشكە تىرىشىشى كېرەك.

ئىككىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئادالەت ۋە ھەققا-
 نىيەتكە ھۆرمەت قىلىپ، زۇلۇم ۋە ئىنساپسىز-
 لىقتىن يۈز ئۆرگىن. ھەممە ئىشتا ئوتتۇرا
 يولنى تۇت. چۈنكى، خەير ئوتتۇرا يولدىدۇر.
 ھەمىشە ھەددىدىن ئاشۇرۇۋېتىش بىلەن تەر-
 كىدۇنيالىقنىڭ ئوتتۇرىسىنى تاپ. داۋۇد ئەلەي-
 ھىسسالام ئايرىم - ئايرىم ھالقىلارنى سەۋر ۋە
 دىققەت بىلەن بىر - بىرىگە جۈپلەپ، قانداق
 پۇختا ساۋۇت ياسىغان بولسا، سەنمۇ ئەمەللە-
 رىڭگە قولدىن كېلىشىچە سەۋر ۋە ئېھتىياتچان-
 لىق كۆرسەت. تائەت - ئىبادىتىڭنى كۈچۈڭ-
 نىڭ يېتىشىچە ۋە قولۇڭدىن كېلىشىچە قانا-
 ئەتىلنەرلىك قىلغىنكى، ھەددىدىن ئاشۇرۇۋې-
 تىپ، بار كۈچنى ئىبادەتكە سەرپ قىلىش
 زېرىكىش پەيدا قىلدۇ.

ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئاتاڭدىن قالغان شۆھرەت بىلەن قانائەتلىنىپ قالما. ئۇ شەرەپ ۋە شۆھرەت ئۆتمۈشۈڭگە مەنسۇپتۇر. ئەجدادىڭدىن قالغان شان - شەرەپ ۋە شۆھرەتكە سەنمۇ يېڭى ۋە مۇناسىپ شان - شەرەپلەرنى قۇچقىن. شۇنداق قىلغاندىلا ھەقىقىي شەرەپلىك بولىسەن. ئۆزۈڭگە مەنسۇپ بولغان شەرەپكە ئىشەنچىڭ بولمىغۇچە، ئاتاڭنىڭ شان - شەرىپى بىلەن شەرەپلىك بولۇش داۋاسىدا بولما. چۈنكى ئۆزۈڭگە خاس شەرەپ بولمىغۇچە، باشقىلارنىڭ شەرىپى ساڭا ئەسقاتمايدۇ. ئۆتمۈشۈڭگە مەنسۇپ بولغان شەرەپ بىلەن شەخسىي ئۆزۈڭگە مەنسۇپ بولغان شەرەپ ئارىسىدىكى پەرق بۈگۈن بىلەن تۈنۈگۈن ئوتتۇرىسىدىكى پەرققە ئوخشاش.

تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، تىلىنى تۇتمىغان
 كىشى ئاغزىدىن چىقىپ كەتكەن گەپلەر ئۇ-
 چۈن كۈندۈزى نادامەت بىلەن قوللىرىنى ئۇ-
 ۋۇلايدۇ. كېچىسى غەم - قايغۇدىن ئۇخلىيال-
 ماي، ئورنىدا ئۇياق - بۇياق ئۆرۈلۈپ بىئارام
 بولىدۇ. تىلى غەمكىن بولغاننىڭ قەلبى غەم-
 كىن بولماس، تىلى ئۇزۇن بولغاننىڭ ئۆمرى
 ئۇزۇن بولماس. ھېچكىمگە سىرىڭنى بەرمە،
 بەلكىم، ھەر جەھەتتىن ئىشەنچلىك ۋە ھەممە
 ئامانەتنى ساقلاشتا لايىقەتلىك بىر ئادەم بولار-
 سەن... بىر مۆمىن يەنە بىر مۆمىن قېرىندى-
 شى يوق ۋاقتىدا سەمىمىي قەلب بىلەن ئۇ-
 نىڭغا خەيرلىك دۇئا قىلسا، جانابى ھەق ئۇ
 دۇئا ئۈچۈن جەبرائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋە
 پۈتۈن مالائىكىلەرنىڭ يۇقىرى ئاۋاز بىلەن
 «ئامىن» دېيىشنى ئەمىر قىلىدۇ.

بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، بىر ئىشنى يولغا قويۇش ۋە ئۇنىڭدىن مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشتا تىرىشچانلىق ۋە غەيرەت كۆرسىتىپ ئىرادە باغلىغانىكەن، ئېھتىياتچان، توغرا ۋە ئەتراپلىق ئويلاش، ئەقىلسىزلىق ۋە قابىلىيەتسىزلىكنى تاشلاپ، ھەرقانداق ئەھۋالدا ۋە ھەرقانداق ئىشتا تولۇق قەيسەرلىك بىلەن جاسارەت كۆرسىتىش، مۇھىم بىر ئىش يۈز بەرگەندە ئۇنى دەرھال بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن پۈتۈن غەيرىتىنى سەرپ قىلىپ ئالدىغا ئۇچرىغان تو-
 سالغۇلاردىن ئىككىلەنمەي ئۆتۈش... مانا بۇ-
 لار پىداكارلىق مەيدانىدا قىلىنغان شۇنداق بىر مۇسابىقىدۇركى، پەقەت ئۇ مەيداننىڭ يې-
 گانلىرىلا بۇ مۇسابىقىنى ئاخىرغىچە داۋاملاش-
 تۇرالايدۇ.

ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، كۈندۈزلىرى تاپا-
 ۋەت كويىدا مۇشەققەت چەككەن كىشى، كى-
 چىلىرى ھارغىن ھالدا ئورنىغا دۈم چۈشىدۇ
 ۋە ئۆمۈر دەرىخى كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن
 قۇرۇپ كەتكىچە كېچىلىرىنى ۋە كۈندۈزلىرىنى
 مۇشۇنداق ئۆتكۈزىدۇ. ئۇنىڭ پۈتۈن غەم -
 قايغۇسى شۇ بولۇپ، ئۇنىڭغا ھاياتتا باشقا
 غايىلىرىمۇ بولۇشى كېرەكلىكىنى ئەسلەتمەك-
 چى بولساڭ، قۇلاقىمۇ سالمايدۇ... بۇ يولدا
 ئۆتۈپ كەتكەن بىر ئۆمۈر بىكار ئۆتكەن ئۆ-
 مۈردۇر. ئۇ ئادەممۇ ئۆزىنى ھەرخىل بالا -
 قازالار كۈتۈپ تۇرغان بىر جىنايەتكە ئوخشايد-
 دۇ. ئەتە ئاخىرەتنىڭ شىددىتىنى ۋە قىيامەت
 كۈنىنىڭ دەھشىتىنى كۆرگىنىدە پەرياد قىلىپ
 يىغلىغىنىنى كۆر.

يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئاياللار قىرلاردا
 يۈرگۈچى ھايۋانلار كەبى ئەقىلسىز ھەم مەس-
 لىھەتكە قابىلىيەتسىز ئەمەستۇر. بەزى ئاياللار
 باركى، ئەگەر ئەقىللىرى مىزانغا سېلىنسا كۆپ
 ئەرلەردىن غالىب كېلىدۇ. «ئەبۇ بەكرى رەزى-
 ياللاھۇ ئەنھۇ (خۇدا ئۇنىڭدىن رازى بول-
 سۇن) نىڭ ئوغۇللىرى قىزلىرىغا ئوخشاش
 ئەقىللىق بولسا ئىدى، ھەزرەت ئۆمەر جانابىد-
 ىغا قارىغاندا خەلىپىلىكى كۈچلۈك بولار ئى-
 دى» دېيىشىدۇ. شۇنداق بولسىمۇ، ئايال تە-
 رىپىدىن بېرىلگەن پىكىر توغرا دەپ قارالمىسا،
 ئەر ئۈچۈن بۇنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى مۇنا-
 سىپ دەلىل كەلتۈرۈپ ئىسپاتلاپ بېرىش
 لازىمدۇر. بۇنداق بولغاندا ئايال، بىرىنچىدىن،
 ئۆزىنىڭ مەسلىھەتچى ئىكەنلىكىنى بىلگەنلە-
 كىدىن؛ ئىككىنچىدىن، خاتا پىكىر ئېنىقلانغان-
 لىقىدىن ئىككى تۈرلۈك پايدا كۆرگەن بولىدۇ.

سەككىزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، بىلىم تەس، بى-
 لىمىسىزلىك ئۇنىڭدىنمۇ تەس. تەقۋادارلىق
 قىيىن، گۇناھكارلىق ئۇنىڭدىنمۇ قىيىن. چۈن-
 كى بىلىمىسىزلىك ۋە گۇناھكارلىقنىڭ ئاقىۋىتى
 پالاكەتتۇر. گۇناھ ۋە ھارامدىن ساقلانغانلار-
 نىڭ بولسا يولۇققان قىيىنچىلىقلارنى يېنىكلى-
 تىش، مۈشكۈللەرنى ئاسانلاشتۇرۇشقا كېپىل-
 لىك قىلىدىغان بىر يۈرۈش قوغدىغۇچىلىرى
 بار. گۇناھ ۋە ھارامدىن ساقلانغانلار بۇ دۇنيادا
 ياخشى مەدھىيىلەرگە ئېرىشكىندەك، ئاخىرەت-
 تىمۇ تۈگىمەس ئەجىرلەرگە ئىگە بولىدۇ.
 چۈنكى گۇناھ ۋە ھارامدىن ساقلانغۇچىلار ھەر
 ئىش ۋە ھەر خۇسۇسىنىڭ ھەقىقىتىنى تەھلىل
 قىلىدىغان، ماھىيىتى ۋە ئىچكى سىرىدىن خە-
 ۋەردار بولغان ۋە تەپەككۈر قىلىدىغانلاردۇر.

توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئېھتىيات ۋە پاراسەت ئىگىلىرى كۆزلىرىنى بىردەم بولسىمۇ ھىدايەت يولىدىن ئۈزمەيدۇ. ياخشىلىق قىلغۇچى ۋە تەقۋادار ھەمىشە ئەڭ پەزىلەتلىك بولغان ئىشلارنى تاللايدۇ. گۈزەللەرنىڭ پاك بولغىنىنى ئەلا بىلىدۇ، ئېسى بار ئوتتا ئىسسىنمايدۇ. ھەمىشە: «ئەڭ كورلۇق چەكلەندىگەن رايوننىڭ يېنىغا بېرىشتۇر. بۇ ئىش مېنىڭچە خەتەرلىك ۋە سائادەتنىڭ توسالغۇسىدۇر ھەمدە دېنىمىزگە زىيانلىقتۇر، بۇ بۇنداق، ئۇ ئۇنداق...» دەپ تىكەنلىك يولدا يالاڭ ئاياغ يۈرگەن ئادەمدەك ئېھتىيات بىلەن دەسسەپ ماڭىدۇ. گۇمانلىق ۋە يامان ئويلارنى پەيدا قىلىدىغان ئىشلاردىن ساقلىنىدۇ ۋە قاچىدۇ.

ئونىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، پۇختا قەدەملىك بولۇش بەرىكەت دەرىخىنىڭ مېۋىسى، نىجاتلىق ۋە خۇشاللىقنى نەتىجىگە ئېلىپ بارىدۇ. غان ئامىلدۇر. ھەرقانداق مەخلۇق ئۆز قەدىنى مىنى پۇختىلىق ئىچىگە سالسا، ئۇنىڭدىن بىسىار ھوسۇل ۋە مەنپەئەت ئالالايدۇ، ھەرقانداق كىشى پۇختىلىقنى ئۆزىگە يار قىلماي تۇرۇپ، نىجاتلىق يولغا قەدەم قويالمايدۇ. يېنىكلىك يادىن چىققان ئوققا ئوخشاشتۇر. سالماقلىق قېلىچقا ئوخشاشتۇر، چۈنكى خالىسا چاپقىلى، خالىمسا قولدا قالدۇرۇپ، زەرەر يەتكۈزمىگىلى بولىدۇ، يېنىكلىك ھېچ ۋاقىتتا ھۆكۈمەت ئەھلىنىڭ مىجەزىگە غەزەپلىك ھالەتتە مۇناسىپ ئەمەستۇر. ھەرقانداق ئىشتا ئەقىل - پاراسەتكە تايىنىش لازىم، چۈنكى ئەقىل - پاراسەت ئادەمنى باشقۇرغۇچىدۇر.

ئون بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئۆي ئىچىدىكى
 چىنە - چەينەك، ئىدىش - ئاياغ ۋە باشقا
 نەرسىلەر سۇنغاندا ئەرنىڭ ۋەزىپىسى ۋارقى-
 راش - جارقىراش ئەمەس، بەلكى بىلىمگەنگە
 سېلىپ تۇرۇشتۇر. تاسادىپىي چوڭ ئىدىش
 سۇنۇپ ئايال ئۆزى كېلىپ «مېنىڭ نۇقسانىم-
 دىن بولدى» دەپ ئۆزرە سورىسا، ئەر «خۇ-
 دايم بۇنىڭدىن چوڭ قازالاردىن ساقلىسۇن،
 بېشىمىز ئامان بولسا مال تېپىلار، ئەمدى بۇ-
 دىن كېيىن دىققەت قىلىشقا تىرىشىڭ» دەپ
 تەربىيە بەرمىكى لازىم. ئاياللار ئەرلەرنىڭ
 قىيىناشلىرىدىن ئەمەس ئەپۇلىرىدىن، سۈركى-
 لىشلىرىدىن ئەمەس، چىرايلىق نەسىھەتلىرى-
 دىن قورقۇدۇ. لېكىن، بۇ قورقۇش قويلارنىڭ
 بۆرىلەردىن قورقۇشلىرى كەبى دۈشمەنلىك
 قورقۇش ئەمەس، بەلكى مۇھەببەت ۋە ھايا
 بىلەن بىرىككەن قورقۇشتۇر.

ئون ئىككىنچى نەسەھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئۆزىنى ئەقىل ئىگىسى ھېسابلىغان ھەرقانداق كىشى ھەرقانداق ئىشتا ئېھتىياتچان بولۇشى كېرەك، ئۇنىڭ ئاقىۋىتىگە پىكىر يۈرگۈزۈش كېرەك، مۇبادا ئۇ كىشىنىڭ ئاقىۋىتى زىيان - زەخمەتلىك بولىدىغان بولسا، ئەھۋال شۇ دەرىجىگە يەتەلمەستىن بۇرۇن، ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە بۇنىڭدىن ساقلىنىش لازىم، بولۇپمۇ بۇ خىسلەتلىك ھۆكۈمەت ئەھلىگە بەكرەك لازىمدۇر. قەتئىيلىك بىلەن ئەقىلگە سىغمايدىغان يۈكسەك ئىمارەتلەر پۈتكۈسى، بۇنىڭ ئەكسىچە سۈسلۇق - لامزەللىلىكتىن دۆلەت بىناسىغا ۋەيرانلىق يەتكۈسى. ۋاپا - مەردانىلەر ۋە كامالەت ئىگىلىرىنىڭ ئىشىدۇر، ئەھدە گېپىدە تۇرىدۇغان ۋىجدانلىق كىشىلەرنىڭ ھۆنىرىدۇر.

ئون ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئالىملار بىلەن ھەمسۆھبەت بولماقلىق خۇددى ئەتىر سېتىشقا، يامانلار بىلەن ئۆلپەت بولماقلىق تۆمۈرچىلىك قىلىشقا ئوخشايدىغان ئىشتۇر. ئەتىر ساتقۇچى ئەتىر سېتىش داۋامىدا ئۇنىڭ خۇشبۇي پۇردىدىن بەھرىمەن بولىدۇ، تۆمۈرچى تۆمۈرچىلىك قىلىش داۋامىدا ئۆت ئىسسىقلىقى ۋە تۈتۈن مۇشەققىتىدىن بەھرىمەن بولىدۇ. ئالىملارنىڭ سۆھبىتىنىڭ بەرىكەتىدىن پادىشاھلار - ئەمىرلەرنىڭ ئىززىتى ئۈستۈن بولىدۇ. ئەدەبىنىڭ مەنىسى يامان ئىش، يامان سۆز قىلىشتىن ساقلىنىش، ئۆزىنىڭ، شۇنداقلا كىشىلەرنىڭ ئىززىتىنى ساقلاپ، ئابرويىنى تۆكۈپ مەسلىك دېگەنلىك بولىدۇ.

ئون تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھەسەت بىر كى-
 شنىڭ راھىتى ئۈچۈن يەنە بىر كىشىنى ئا-
 زابقا سالىدۇ، ھەر سائەتتە مىڭ غەم - غۇس-
 سىنىڭ زەھرىنى كىشىگە تېتىتىدۇ، بىرەر ئا-
 دەم راھەت قەدىمنى يەرگە قويسا، ھەسەتخور
 ھەسەت قولى بىلەن بېشىغا كاپاتلايدۇ. غەي-
 ۋەت زىنادىن قاتتىقراق گۇناھدۇر، كىمكى
 غەيۋەت قىلسا، غەيۋەتنى قىلىنغۇچىنىڭ گۆش-
 نى يېگەنگە ئوخشاش بولۇپ، ئادىمىلىك تە-
 بىئىتىنى يوقاتقان بولىدۇ، چۈنكى يېيشكە
 تېگىشلىك بولمىغان نەرسىلەرنى يېيش ئا-
 دەمگە خاس قىلىق ئەمەستۇر. تەكەببۇرلانىماق
 ئۆز قەدىرنى بىلمىگەن، ئادەم سىياقىدىن چىق-
 قان كىشىلەرنىڭ سۈپىتىدۇر.

ئون بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ياخشى نىيەت،
ياخشى ئەمەللەر بولسا ئىخلاسقا، پاكىزلىققا
رئايە قىلىش، ئىبادەت، ئىتتىپاقلىق، ئويۇش-
قاقلىق، دوستلۇق ۋە ئىنساپ، ئادالەت، كېڭ-
شىش، دىلنى خىيانەت ۋە ئاداۋەتتىن پاك
قىلىش، سېخىيلىق، چىداملىق ۋە ئېغىر بېسىق
بولۇش، گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلەتكە ئىگە بو-
لۇش، ئۆز - ئارا كۆيۈنۈش ۋە ياردەم بېرىش،
ياخشى ئىشلارغا ئىنتىلىش، ئېھتىياتچان ۋە ئى-
شەنچىلىك بولۇش، ئىلىم ئۆگىنىش ۋە باشقىد-
لارغا ئۆگىنىش، ئىنسانىي مۇناسىۋەتنى بىلدۈ-
رۈش، باشقىلارغا مەنپەئەت يەتكۈزۈش، كۆ-
يۈمچانلىق، ساداقەتلىك، كەڭ قوللۇق، ساخا-
ۋەتلىك، راستچىللىق، ياخشى يولغا مېڭىش،
يامان يولدىن قايتىش قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

ئون ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، ئەدەب - ئەخلاق-
 لىق بولۇپ، ۋىجدانىي بۇرچۇڭنى ئادا قىل-
 دىغان بول؛ كىشىلەرگە ياخشىلىق قىل؛ ئادەم-
 لەرنى ياخشىلىققا دەۋەت قىلىپ، يامانلىقتىن
 يىراق تۇرىدىغان قىل؛ ئۆمرۈڭدە يولۇققان
 قىيىنچىلىقلارغا سەۋرچانلىق بىلەن بەرداشلىق
 بەر؛ بىرى ساڭا ئۆكتەملىك قىلىپ زۇلۇم سال-
 سا، سەن ئادىللىق بىلەن ئەپۇچان بول؛ دۈز-
 يادا ئابىرۇي - ئاتاق ئۈچۈن ياشىما، كىچىك
 پېئىل بول؛ ھەرقانداق ئىشتا ئۆزۈڭنى تۇتۇش-
 نى بىل، ئالدىراڭغۇ بولما، سۆرەلمىلىكمۇ قىل-
 ما؛ سىلىق - سىپايە بول، ھاكاۋۇر، مەنمەز-
 چى، قۇرۇق سۆزلۈك بولۇپ قالما. شۇ ئارقى-
 لىق خەلققە ئۈلگە بول.

ئون يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەرلەر بوش ۋا-
 قىتىلىرىدا ئۆزلىرىنىڭ قانداق نەرسىلەر ۋە مۇ-
 ئامىلىلەرنى سۆيۈپ - سۆيىمەيدىغانلىقلىرىنى،
 بالىلارنى قانداق تەربىيە قىلغانلىقلىرىنى،
 دوستلار ۋە دۈشمەنلىرىنىڭ ھاللىرىنى ئايالىد-
 ىغا ئاز - ئاز بولسىمۇ بىلدۈرۈشى كېرەك.
 بۇنداق قىلىش ئاياللارنىڭ خاتالىقلاردىن ساق-
 لىنىشىغا سەۋەب بولار. ئەمما، ئادەم بالىسى
 ئۇنتۇش ۋە خاتالىشىشتىن خالىي بولمىغانلىق-
 ىتىن شەرىئەتكە خىلاپ بولمىغان خاتالىقلارنى
 ئەپۇ قىلماق زور ياخشىلىق بولۇر. ئەگەر ئايال
 شەرىئەت يول قويمىدىغان خاتا ئىش قىلغان
 بولسا، ئۇنىڭغا سۈكۈت قىلىش ئەلۋەتتە توغرا
 بولمايدۇ. بۇنداق ۋاقىتتا ئەر مەزكۇر ئىشنىڭ
 ئەيىب ئىكەنلىكىنى ئايالىغا بىلدۈرسۇن.

ئون سەككىزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، نەپسىڭنىڭ كەينىدە-
 گە كىرمە، قانائەتچان بول. ئۆزۈڭدە يوق
 سۈپەتلەرنى ئېيتىپ سېنى ماختىغان كىشىنىڭ
 سۆزلىرىگە ئالدىنما. دوستلىرىڭ بىلەن نىزالا-
 شما. ھېچكىمنى ئۆزۈڭدىن پەس كۆرمە. سە-
 رىڭنى ئاشكارا قىلما. مال - دۇنيالىرىڭغا مەغ-
 رۇرلانما. ھەركىمگە ئوچۇق چىراي، شېرىن
 سۆز بىلەن مۇئامىلە قىل. ئۆزۈڭدىن چوڭلار-
 نىڭ خىزمىتىنى قىلماق بىلەن، كىچىكلەرگە
 مېھىر - شەپقەت قىلماق بىلەن، كەمبەغەللەر-
 گە ساخاۋەت قىلماق بىلەن، دوست - يا-
 رەنلەرگە ۋە ئائىلە - تاۋابىئاتلىرىڭغا ۋەز-
 - نەسىھەت قىلماق بىلەن، ئالىملارغا ئەدەب
 - ھۆرمەت ئىتائىتىدە بولماق بىلەن ئۆمرۈڭنى
 ئۆتكۈزگەيسەن.

ئون توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 خان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، توغرا سۆزلەش ۋە
 توغرا ئىشلەش؛ ھالال، پاك مېھنەت قىلىش؛
 ھەممىگە ئىنساپ ۋە ئادالەتلىك مۇئامىلە قى-
 لىش؛ نەپسىنىڭ ئارزۇلىرىغا ئوشۇقچە بېرىل-
 مەسلىك؛ ئالىم، بىلىملىك كىشىلەر بىلەن
 سۆھبەتلىشىش، ئۇلارنىڭ سۆھبىتىدىن بەھ-
 رىمەن بولۇش؛ چوڭلارنىڭ ئىززەت - ھۆر-
 مىتىنى بەجا قىلىش؛ كىچىكلەرگە شەپقەتلىك،
 مەرھەمەتلىك بولۇش؛ چىن ۋە سەمىمىي
 دوستلۇق قىلىش؛ موھتاجلارغا ياردەم بېرىش
 ۋە ئۇلارغا ئىنتام - ئېھسان قىلىشنى ئۇنتۇ-
 ماسلىق؛ نادانلارغا نەسىھەت قىلىش قاتارلىق
 ئون ئىش ھەممە ياخشىلىقلارنىڭ مەنبەسىدۇر.

يىگىرمىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، ئەگەر ئادەمدە
 تۇغما، كۈچلۈك غۇرۇر تۇيغۇسى بولمىسا، ئۇ
 چاغدا بۇ ئادەم ئۆز روھىنى مەشىق ئارقىلىق
 تەربىيىلىشى لازىم. چۈنكى ئۆزى بىۋىگەن
 ئىنساننىڭ جىنايەتلىرىنى سەزمەسلىكى ئادەم-
 نىڭ تۇغما خىسلىتىدۇر. شۇنداق ئىكەن،
 شەھۋانە خاھىشلارغا يول قويماسلىق ئۈچۈن
 ئەلۋەتتە كۈچلۈك غۇرۇر بولۇشى كېرەك. ئىن-
 ساننى ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدىغان نەرسىلەر-
 نى روھىغا راۋا كۆرمەسلىك ئۈچۈن، بۇنداق
 ھاللاردا غەزەپتىنمۇ ئىجابىي پايدىلىنىشنى بى-
 لىش ۋە روھنى دائىما ئۆزىدىن قانائەتلەنمەس-
 لىككە ئۆگىتىش كېرەك. تەربىيە كۆرگەن ئا-
 دەملەر ئۆز روھلىرىنى دائىما خۇشاللىق، ئار-
 تۇقچە كۈلۈش، قاتتىق خاپا بولۇش، ئارتۇقچە
 قايغۇرۇشتەك ھالەتلەردە مۆتىدىللىك دائىر-
 سىدىن چىقماسلىققا مەجبۇر قىلالىشى كېرەك.

يىگىرمە بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھەر بىر شەخس
 بەخت - سائادەتكە ئېلىپ بارغۇچى پائالىيەت
 بىلەن قانچە ئۇزاق ۋە قانچە تىرىشچانلىق
 بىلەن شۇغۇللانسا، ئۇنىڭ كۆڭلى، روھى
 ھالىتى ھەم شۇنىڭغا مۇۋاپىق ھالدا مۇكەممەل-
 لىشىپ، پەزىلەتلەرگە تولۇپ بارىدۇ. گويا ما-
 ھىر خەتتات ھۆسنخەت بىلەن ئۈزلۈكسىز
 شۇغۇللىنىش جەريانىدا خېتى بارا - بارا گۈ-
 زەللىشىپ، بۇنىڭدىن بارغانسېرى ئۆزىنىڭمۇ
 زوقى ئېشىپ بارغاندەك، كامالەت ئارقىلىق
 بەخت - سائادەتكە ئېرىشىشكە ئىنتىلگۇچى
 كىشىنىڭ قەلبىمۇ بارا - بارا پاكلىنىپ، ياخ-
 شىلىق قىلغىنىغا ئۆزىنىڭمۇ كۆڭلى ئۆسۈپ،
 زوقى ئېشىپ بارىدۇ. بۇنداق ئادەمنىڭ كۆڭلى
 — روھى شۇ قەدەر يۈكسىلىپ، گۈزەللىشىپ،
 تاكامۇللىشىپ بارىدۇ.

يىگىرمە ئىككىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھەرقانداق ئادەم
ئۆزىگە ئىشىنىشنى ھەقىقىي ئۆگىنىۋالدىغان
بولسا ھەرقانداق قىيىنچىلىقنى يېڭىپ كېتە-
لەيدۇ ھەم مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنىڭ بىرىنچى
قول ماتېرىيالىغا ئېرىشكەن بولىدۇ. كۆڭلىدە
ئۆزىنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىغا ئىشەنگەن
ۋە شۇ ئىشەنچىسىدە چىڭ تۇرالىغان ئادەم
چوقۇم مەقسىتىگە يېتەلەيدۇ. مۇۋەپپەقىيەت
خىيالى تەسەۋۋۇر ئەمەس. خام - خىيال بى-
لەن شېرىن خىيال بىر - بىرىگە تۈپتىن
ئوخشاشمايدىغان ئىككى ئىش. ھەقىقىي مۇ-
ۋەپپەقىيەت ئۈنۈملۈك تەدبىرلەر ئارقىلىق قى-
يىنچىلىقلارنى يېڭىشتىن، ئۆزىڭىزنى ھەقىقىي
كۆرسىتىشتىن كېلىدۇ. سىز ھاياتىڭىزدىكى
مەلۇم ئىشلارغا قارىتا ھەقىقىي قىزغىنلىققا ئىگە
بولغاندا، ئاندىن شۇ يۆنىلىش بويىچە ھەرد-
كەت قىلىشىڭىز بولىدۇ.

يىگىرمە ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، كۆڭۈلسىز ئەھۋالغا
 چۈشۈپ قالغىنىڭدا ئۈنۈتمىگىنكى، سەۋر -
 تاقەت قىلىش، ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش باتۇرلۇق-
 تۇر. ھاۋا بەزىدە ئوچۇق، بەزىدە تۇتۇق بو-
 لىدۇ؛ ھاياتمۇ مۇقەررەر دولقۇنلۇق بولىدۇ،
 بەزىدە كىشى بالا - قازاغا يولۇقۇپ، كۈلپەت
 تارتىدۇ، بەزىدە پۈتۈن ئىستىقبالى تۈگەپ،
 قاراڭغۇلۇق ئىچىدە قالغاندەك بولىدۇ. مۇنداق
 چاغدا تولا كىشىلەر بۇ خىل ئەھۋالنى مەڭگۈ
 داۋاملىشىدىغاندەك ھېس قىلىشىدۇ. ئەمما،
 يامغۇرلۇق كۈنلەرنىڭ پۈتۈن بىر يىل داۋام
 قىلىشى مۇمكىن ئەمەس. ئالدىمىزدا ئوچۇق
 كۈنلەر بىزنى چوقۇم كۈتۈپ تۇرىدۇ. كۈلپەت-
 تە قالغان ئادەم قانچە ياش بولسا شۇنچە كۆپ
 تەشۋىشلىنىدۇ.

يىگىرمە تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، تىت - تىت
 بولۇش، سەۋرىسىزلىنىش مېجەزنى ئوساللاش-
 تۇرۇپ، ئۆز - ئۆزىنى ھالاك قىلدۇ. شۇڭا
 بۇنىڭدىن مۇتلەق ساقلىنىش، سەۋر -
 تاقەت قىلىپ كۈتۈش كېرەك. ئازابلىق مىنۇت-
 لار ھامان ئۆتۈپ كېتىدۇ. ھەقىقىي سەۋر -
 تاقەتكە، ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشقا جاسارەت كېرەك.
 قەدىمدىن ھازىرغىچە ئۆتكەن باتۇرلار بۇنى
 چوڭقۇر چۈشەنگەن. مەن سىلەرنىڭ باتۇر
 بولۇشۇڭلارنى، نۆۋىتى كەلگەندە ئۆزۈڭلارنى
 تۇتۇۋېلىشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن. كىشىلەر
 قىلچىلىك ئامال تاپالمىغان كۈلپەتلىك مەز-
 گىلدە بۇ كۈلپەتنى مەڭگۈ داۋاملىشىدىغاندەك
 ھېسابلايدۇ. ۋەھالەنكى، بۇ پەقەت قورقۇنچ-
 لمۇق خاتا تۇيغۇ.

يىگىرمە بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، سەن رىيازەت ئارقىلىق تەبىئىتىڭنىڭ كۈچىنى ئاشۇرغىن. ئەقلىڭنىڭ بېلىنى تەقۋالىق كەمىرى بىلەن باغلا. ئەقلىڭنىڭ يۈسۈپى كەلگۈسىگە قارايدۇ، ھاۋايى - ھەۋەس زۇلەيخاسى ھازىرغا تەلپۈندۈ. يۈسۈپنى ئەقىل توسقان بولسا، زۇلەيخا - نى تەبىئىتى ئۈندىگەن. مەن تەبىئىتىڭ دەرد - خىنى جايىدىن قومۇرۇۋەت دېمەكچى ئەمەس - مەن، چۈنكى ئىنسان تەبىئىتىنى ئۆزگەرتىپ بولماس. ھاۋايى - ھەۋەسنىڭ نوتىسى بىخىلد - غان ھامان ئۆتكۈر تەدبىرىڭ بىلەن كەس! تەدبىرىڭنى تەپەككۈرۈڭدا بىلەپ ئۆتكۈرلەش - تۈرۈپ تۇرۇشنى ھەر ۋاقىت ئېسىڭدە تۇت. ئىنساننىڭ باشقىلارنى ئالدىماسلىقى ئۇنىڭ دانالىقىنىڭ بەلگىسى.

يىگىرمە ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھاۋايى - ھەۋەس-
 كە بېرىلمە، ئۇ ئەقىل ئۈستىدىن غالىب كەل-
 سە، ئىنساننىڭ ياخشى ئىشلىرىنى يامان ئىشقا
 ئايلاندۇرىدۇ. بۇ چاغدا كۆيۈنۈش —
 كۆرەلمەسلىك، ئىبادەت — رىيا، سېخىلىق
 — بۇزۇپ — چېچىش، ئىقتىسادچانلىق —
 بېخىللىق بولۇپ كۆرۈنىدۇ. ئاچكۆزلۈك خار-
 لىقنىڭ، غۇم ساقلاش ئاداۋەتنىڭ، شەھۋەتپە-
 رەسلىك نادامەتنىڭ، يېلىنىش كۆيۈنۈشنىڭ،
 قانائەتچانلىق راھەتنىڭ ئاچقۇچىدۇر. تەجرىبە
 ئاقىۋەتنىڭ ئەينىكىدۇر.

ئەگەر بىراۋغا ياخشىلىق قىلساڭ ئۇنى
 يوشۇرغىن، ياخشىلىقىغا ئېرىشسەڭ رەھمەت
 ئېيت.

يىگىرمە يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەگەر سەن بىر
 قىيىن مەسىلىگە دۇچ كەلسەڭ كۆزىتىپ باق،
 ئەگەر بىرەر ئامال تېپىشقا ئىشەنچىڭ بولسا،
 ئۇنى بايقاپ، يامان ئاقىۋەتنىڭ ئالدىنى ئال.
 ئەگەر ئامال تاپالمىساڭ، سەۋر قىل، ھودۇقما.
 ھەرقانداق ئىشنىڭ باشلىنىشى بولغانىكەن،
 ئاخىرلىشىشىمۇ تەبىئىدۇر. سېنىڭ ۋەزىپەڭ
 مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشلا ئەمەس، ئۈزلۈكسىز
 تىرىشىشتۇر. ئەدەپ بىلەن بولمىغان ئەقىل
 ھاقارەتتۇر، ئەقىل بىللە بولمىغان ئەدەپ ھالا-
 كەتتۇر، ئەدەپ بىللە بولمىغان ئەقىل بەئەينى
 قورالى بولمىغان باتۇردۇر. مال - دۇنياغا نىس-
 بەتەن كۆڭلى - كۆكسىنى كەڭ تۇتۇش
 تەڭداشسىز راھەتتۇر، ئۇنىڭغا نىسبەتەن ئاچ-
 كۆز بولۇش بولسا، ھېسابسىز ئاپەتتۇر.

يىگىرمە سەككىزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، بىراۋ ياخشى ئىش قىلسۇن ياكى يامان ئىش قىلسۇن، سېنىڭ ئالدىڭدا ئۆزرە ئېيتسا، ئۇنىڭ ئۆزىنى قوبۇل قىل. كىمنىڭ بالىسى بولساڭ بولغىنكى، ئەدەپلىك بول. يۇقىرى نەسەپلىك بولغاندىن كۆرە ئەدەپلىك بولغىننىڭ ئەۋزەل. شۈبھىسىزكى، «ئاتام بار» ئەمەس، «مانا مەن بار» دېيەلەيدىغان كىشى ھەقىقىي ئەركەكتۇر. سەن بىلىملىك، ۋىجدان ئادەملەر ئالدىدا گەۋدىلىكىڭ بىلەن مەغرۇرلانما، ئۇنى پاكاردەپ قامەتلىكلىكىڭ بىلەن گىدەيمە. گۆھەر ئۆزى كىچىك بولغىنى بىلەن چوڭ تاشتىن قىممەتلىكتۇر. خەيرىخاھلىق قىلغۇچىلارنى يامانلاپ بېرىدىغان، سەتنى چىرايلىق دەيدىغان ئالدامچىلارنىڭ سۆزى بىلەن مەغرۇرلانغان كىشى ئەڭ نادان كىشىدۇر.

يىگىرمە توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، سەن يامانلىق قىلىشقا قارىغاندا، ياخشىلىق قىلىشقا كۆپرەك كۈچ چىقار. بېخىللىق قىلىشقا قارىغاندا، سې-خىللىق قىلىشقا كۆپرەك كۈچ چىقار. شۇنى ئېسىڭدە تۇتقىنكى، سېنىڭ مال - دۇنيايىڭ - دىن ساڭا تېگىدىغىنى پەقەت ئاخىرقى مەن - زىلگاھىڭنى ياخشىلىغان نەرسەگىدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن تاپقان - تەرگىنىڭنى توغرا يولغا سەرپ قىل. ھەرگىزمۇ باشقىلار ئۈچۈن مال - دۇنيا يىغىدىغان، ساقلاپ بېرىدىغان «خەزىنىچى» بولۇپ قالما.

دانالار ئېيتىدۇركى: پۈتكۈل بەخت - سائادەت يەتتە نەرسىگە مۇجەسسەملەشكەندۇر. ئۇلار: چىراي - شەكلى كېلىشكەن، بەدىنى ساغلام، ئۆمرى ئۇزۇن، قولى ئوچۇق، ياخشى نامى چىققان، دوست ۋە دۈشمىنى ئۈستىدىن غالىب كېلەلەيدىغان بولۇشتۇر.

ئوتتۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، باشقىلارنىڭ ساڭا
 ئىلگىرى قىلغان ياخشىلىق، ياردەملىرىنى ئې-
 سىڭدە تۇت، سەن باشقىلارغا قىلىۋاتقان ياخ-
 شىلىقلارنى ئۇنتۇپ كەت. سەندىن ئۆتۈپ
 كەتكەن كىچىككىنە قىزىققانلىقلارغىمۇ دىققەت
 قىل. ساڭا قىلىنغان چوڭ ئۇۋالچىلىقلارنىمۇ
 بىلمەسكە سال. بۇرۇن ساڭا ياخشىلىق قىلغان
 ھەرقانداق ئادەمنىڭ ياخشىلىقىغا جاۋاب قا-
 تۇر. ئۇنىڭ ئەھۋالىنىڭ ناچارلىقى، دۆلىتىنىڭ
 قولىدىن كەتكەنلىكى سېنىڭ ئۇنىڭغا ياردەم
 قولۇڭنى سۇنۇشۇڭنى توسۇپ قويمىسۇن.
 سېنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان ياخشىلىقنىڭ چوقۇم
 ساڭا پايدا كەلتۈرىدۇ. بىلگىنكى، دۇنيا قانداق
 سۇندۇرغان بولسا، شۇنداق تېڭىپ ساقايتىدۇ.
 ئامەت قانداق كەتكەن بولسا، شۇنداق كېل-
 ىدۇ، ياخشىلىق ئۇرۇقىنى تېرىغان ئادەم ئۇنىڭ
 مېۋىسىنى كۆرمەي قالمايدۇ.

ئوتتۇز بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، سۆزۈڭگە دىققەت
قىل. سۆزلەر ئىچىدە شۇنداق سۆزلەر باركى،
ئۇ تاشتىن قاتتىق، قىلىچتىن ئۆتكۈر، زەھەر-
دىن ئاچچىق، ئوتتىن قىزىقراق تۇر. قەلبىلەر
تېرىلغۇ يەرگە ئوخشايدۇ. سەن ئۇنىڭغا ياخشى
سۆزلەرنى تېرىغىن، ھەممىسى ئۈنمىدى دې-
گەندىمۇ ئۇنىڭ بىر قىسمى ئۈنىدۇ. يالغان
سۆزلەشتىن ساقلان، يالغانچىلىق سېنىڭ ئېتى-
قادىڭنى بۇزىدۇ. كىشىلەر ئالدىدىكى ئادەم-
گەرچىلىكىڭنى يوقىتىدۇ. مەرتىۋەڭنى چۈشۈ-
رۈپ، يۈزۈڭنى تۆكىدۇ. كىشىلەر سېنى يالغان-
چى دەپ قارىسا، سېنىڭ سۆزۈڭنى ئاڭلىماس
ھەم ئىشەنمەس بولىدۇ. مۇشۇنداق بولۇپ
ياشىغان ھاياتنىڭ مەززىسى بولمايدۇ.

ئوتتۇز ئىككىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەدەبىيەتلىك شۇنداق سەلەكى، ئۇ ئابروي ۋە بۈيۈكلۈك قەسرەنى گۈم قىلىپ، ئىدراك بويىنى ھەر-خىل ئارقانلار بىلەن باغلاپ تاشلايدۇ. ئاقىل-لارنىڭ ئېيتىشلىرىچە، ئەدەب رىئايىسى شۇنداق سۈرەتكى، ئۇنىڭ تۈزۈندىسىنى ھەر قانداق كىشىگە سۈرتسە، ئىستىقبال كۆزىنىڭ روشەنلىكى ھېچقانداق سەۋەب بىلەن زەئىپ-لىك ۋە ئىللەتكە يولۇقمايدۇ. زاماننىڭ ئۇلۇغ - ئۇششاقلىرى ئۇنىڭ ھۇزۇرىنى مېھر - مۇھەببەت بەزمىسىنىڭ چىرىغى دەپ بىلگەنلەر. بۇنداق كىشىلەرنىڭ ئىقبالىنىڭ يۇلتۇزى كۈندىن - كۈنگە يۈكسەكلىككە كۆتۈرۈلۈۋېرىدۇ. ئۇلارنىڭ سائادەت ۋە ئىززەت سەھىپىلىرى شاھانە ئىلتىپاتنىڭ يورۇق چىرىغىدىن بېزىلىۋېرىدۇ.

ئوتتۇز ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەگەر ئىنسان
 ئىلىم نۇرى بىلەن ئۆز يولىنى يورۇتمىسا،
 نادانلىق ۋە زۇلمەت كۈچىسىدا قالدۇ. كىشى
 قەلبىنىڭ نۇرى ئىلىم ۋە مەرىپەت بىلەن قۇۋ-
 ۋەتلىنۇر. ئىنسانىيەتنىڭ قەدرى ئىلىم بىلەن
 ھاسىل بولۇر. ئىلىمدىن ھازىرغىچە ھېچكىم
 زىيان كۆرگەن ئەمەس. ئىلىمنى ئىگىلەشنىڭ
 ئۆزى بىر سەنئەتتۇر. دۇنيادا قانداق ياۋۇزلۇق-
 لار يۈز بەرگەن بولسا، ئۇلارنىڭ ھەممىسى
 نادانلىق تۈپەيلى كېلىپ چىققان. ئەڭ زور
 ھالاكەت نادانلىق بولغىنىدەك، ئىنسانىيلىقنى
 يوق قىلغۇچىمۇ نادانلىقتۇر. شۇڭا نادانلىق
 سېنى ئىسكەنجىسىگە ئېلىۋالماستۇن. كۈنۈ -
 تۈن قىلىدىغىنىڭ ياخشى ئەمەل ۋە ئىلىم ئۆ-
 گىنىش ھەم ئۆگىتىش بولسۇن.

ئوتتۇز تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەر ئايالنىڭ تەبى-
 ئىتىنى ياخشى بىلىپ شۇنىڭغا ئاساسەن ھە-
 رىكەت قىلىشى كېرەك. ئاياللارنىڭ ئاچچىقى
 تېزىرەك كېلىدۇ، ئىچىمۇ تارراق بولىدۇ. كۆ-
 پىنچە ئوتۇننى چىن دەپ ھېسابلايدۇ. شۇنىڭ
 ئۈچۈن ئۇلارغا ئىللىق مۇئامىلە قىلىپ، كەم-
 چىلىكلىرىدىن كۆز يۇمۇشقا، ئۇلار بىلەن دە-
 تالاش قىلماسلىققا، ئاچچىق سۆز ئىشلەتمەس-
 لىككە، تەبىئىي ئېغىر، ئۆزىنى تۇتۇۋالغان
 بولۇشقا مايىل بولۇش، ئورۇنسىز كۈنلەمچى-
 لىك قىلماسلىق، ھەممىلا نەرسىنى سۈرۈشتۈ-
 رۈۋەرمەسلىك، ئەپۇچان بولۇش كېرەك. چۈن-
 كى بۇ نەرسىلەر ئۇنىڭ ئايال ئالدىدىكى
 ھۆرمىتىنى يوقىتىدۇ، ئارىغا سوغۇقچىلىق سا-
 لىدۇ، ئۆيىنىڭ تەرتىپ - ئىنتىزامىنى بۇزىدۇ.
 ئاياللارنىڭ كۆڭلىنى جەلپ قىلغۇچى نەرسە
 ئۇلۇغۋارلىق بىلەن شەپقەتتۇر.

تۆتۈز بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، دانالار ئىلىمنى مال - مۈلۈكتىن ئەۋزەل دېيىشىدۇ. ئېيتىشلىرىچە، ئىلىم مېغىز بولسا، بايلىق ئۇنىڭ پوسىتى، ئىلىم گۈل بولسا، بايلىق ئۇنىڭ ھىددىدۇر. دانا كىشىلەر ھەر دائىم ئەنە شۇ مېغىزنى قولغا كىرگۈزۈش يولىدا جاپا چېكىدۇ. چۈنكى، ئىلىم ئاۋۋال پەزىلەتلىك كىشىلەردىن مىراس قالۇر، مال - بايلىق بولسا ھارۇن ۋە ھاماننىڭ مىراسىدۇر؛ ئىككىنچى، ئىلىم كىشىدە كەمتەرلىك پەيدا قىلسا، بايلىق مەنمەنلىك پەيدا قىلىدۇ؛ ئۈچىنچى، ئىلىملىك كىشىنىڭ دوستى كۆپ بولسا، مالدار كىشىنىڭ دۈشمىنى كۆپ بولىدۇ؛ تۆتىنچى، مالدار كىشىلەر ئۆتەخەسس ۋە بېخىل بولسا، ئىلىملىك كىشىلەر ساخاۋەت ئىگىسى بولىدۇ؛ بەشىنچى، ئىلىم كىشىگە دۇنيادا ئابروي كەلتۈرسە، مال - دۇنيا ئازاب كەلتۈرىدۇ.

ئوتتۇز ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئادەمنىڭ بەرىكەت-
 لىك ۋە بەدۋەت بولۇشى ئۈچۈن ھۈنەر -
 كەسپتىنمۇ قىممەتلىك مائا يوق ھەمدە ئۇ-
 لۇغلۇق ۋە سائادەت ئاسمىنى ئۈچۈن بولسا،
 قابىلىيەتتىن يارقىنراق يۇلتۇز يوق. ھۈنەر
 سۈيى بىلەن سۇغىرىلمىغان كىشى خۇددى
 يېمىشى ۋە سايىسى يوق قۇرۇق دەرەخكە،
 ياكى ھىدى ۋە رەڭگى بولمىغان گۈلگە ئوخ-
 شايدۇ. دەرەھقىچەت، بۇ جەننەت كەبى گۈل-
 شەننىڭ رەيھانلىرى ھىدىدىن دىمىقىنى خۇش-
 بۇي قىلغان كىشى خىلمۇ - خىل، تېپىلغۇ-
 سىز لەززەتلىك نېمەتلەردىن بەھرىمەن بول-
 دۇ. بۇ نېمەتنىڭ يېقىملىق شارابىدىن بىر
 يۇتۇم تېتىمىغان كىشى دائىما بەختسىزلىك ۋە
 ئاجىزلىق بىلەن بېشى ئاغرىپ، خۇمار بىلەن
 يۈرىدۇ ھەم كۆپ ئازاب - ئوقۇبەتلەر يۈكىنى
 يەلگىسىدە كۆتۈرۈپ يۈرۈشكە مەجبۇر بولىدۇ.

ئوتتۇز يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، نەپسىنىڭ تىزگىنى ئەقلىنىڭ قولىدىدۇر، ئەقىل نەپس ئۈستىدىن ھۆكۈم يۈرگۈزۈپ، ئۇنى يامان يولدىن ئاس-راپ تۇرىدۇ. ئادەتتە قايسى نەرسە كۆپىيىپ كەتسە شۇنىڭ قەدرى چۈشۈپ كېتىدۇ. ئەمما ئەقىل كۆپەيگەنسېرى ئۇنىڭ قەدرى ئېشىپ-رىدۇ. ھەممە نەرسىنىڭ چېگرىسى ۋە توختاپ-دىغان جايى بار، ئەمما ئەقلىنىڭ چېگرىسى يوق. ئارىسلان ئۆز كۈچى ۋە شىجائىتى بىلەن ئوزۇقلىنىپ كۈن كەچۈرىدىغىنىغا ئوخشاش، ئىنسانمۇ قەيەردىلا بولسۇن ئۆز ئەقلى بىلەن كۈن كەچۈرىدۇ. ئەگەر، كىشىدە مال - دۇنيا كۆپ بولۇپ، ئەقلى بولمىسا، ئۇنداق كىشىنىڭ قەدەر - قىممىتى بولمايدۇ. ئەقلىنىڭ ئالامىتى كەمتەرلىك، ئەخمەقلىقنىڭ بەلگىسى بولسا تەكەببۇرلۇقتۇر.

ئوتتۇز سەككىزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەقىللىق كىشىلەر
 ئۈچ ئىشنى يوشۇرۇشلىرى لازىمدۇر. بىرىنچى،
 مال - بايلىقىغا نۇقسان يەتسە، ئۇنى باشقىلار
 ئالدىدا سۆزلەپ يۈرمەسلىكى كېرەك. ئىككىن-
 چى، ئەقىللىق سانالغان كىشىلەر ئۆزگىلەر
 ئالدىدا غەم - ئەندىشىلىرى توغرىسىدا نالسا،
 ئۇنىڭ تۇتامسىزلىقى ۋە كۈلپەتلەرگە چىدد-
 ماسلىقى مەلۇم بولىدۇ. ئۈچىنچى، ئەقىللىق
 كىشىنىڭ ئۆزىدىن ياكى قوۋم - قېرىنداشلى-
 رىدىن بىرەر ياخشى ياكى يامان ئىش سادىر
 بولسا، بۇنىڭ تۈپەيلىدىن ماختانسا ياكى نال-
 سا بۇمۇ ئەقىللىقلىقنىڭ سۈپىتى ئەمەس.
 بۇنداق چاغدا ئەقىللىق كىشىگە جىم تۇرۇش
 يارىشىدۇ. ئەقىللىق كىشى بىر كىمگە ياخشى-
 لىق قىلسا ياكى ياردەم قىلىپ كۈلپەتتىن
 قۇتۇلدۇرسا، بۇ چاغدىمۇ جىم تۇرمىقى كېرەك.

ئوتتۇز توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، ئايالغا گۈزەل مۇ-
 ئامىلە قىلغۇچى ئالىي تەبىئەتلىك ئەرلەر شە-
 رىئەت ھەم ئەقىل تەرىپىدىن مەنئى ئېتىلگەن
 نەرسىلەرگە ئاياللىرىنى يولاتمايدۇ ۋە ئەڭ ئە-
 زىز بالىسىغا بولغان مېھىر - شەپقىتى دەرىجى-
 سىدە ئىلتىپات كۆرسىتىپ، ئايالنى بارلىق
 مۇشەققەتلەردىن ساقلايدۇ، ئۇلارنى قۇربى
 يەتمىگەن خىزمەتكە بۇيرۇمايدۇ. ئاياللىرىمىز
 ئاتا - ئانىلىرىنىڭ ئەزىز بالىلىرى، ئۇلارنىڭ
 كۆزلىرىنىڭ قارىلىرى بولغان ھالدا ئۇلاردىن
 ئايرىلىپ بىزلەرگە يار بولماقتىلار ۋە ھەربىر
 ئىشارەتلىرىمىزگە تەييار تۇرماقتىلەر. بىرىنچى-
 دىن، ئائىلە نىزامىغا رىئايە قىلىش، ئىككىنچى-
 چىدىن، بىزلەرگە ياراش ئۈچۈن كېچىسى
 ئۇيقۇسى، كۈندۈزى راھەتلىرىنى پىدا قىلىپ
 بالىلىرىمىزنى پەرۋىش قىلماقتا.

قىرىقىنچى نەسىھەت

ئەي ھىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھەكىملەر ئادەم-
 لەرنىڭ ئەخمەقلىرىنى سىرتتىن كۆزىتىپ بى-
 لىۋالىدۇ. ئەخمەق كىشى كۆڭلىگە نېمە كەل-
 سە ئاقىۋىتىنى ئويلىماي دەۋىرىدۇ، تەجرىبى-
 لىك ۋە ئەقىللىق ئادەملەرنىڭ سۆزلىرىگە قۇ-
 لاق سالمايدۇ، ئەقىلسىز ئادەملەر نېمە دېسە
 ئۇلارغا رازى بولىدۇ، ئۆزىگە تەمەننا قويدۇ،
 كىم ئۇنى ماختىسا شۇنى ياخشى كۆرىدۇ،
 سورالغان سوئاللارغا ئويلىماي جاۋاب بېرىدۇ،
 ھەر قانداق ئىشتا ئالدىراڭغۇلۇق قىلىدۇ، ئى-
 لىمدىن خالىي، خاتانىڭ كانى بولىدۇ، بېيىپ
 قالسا ياكى بىراۋغا ھاجىتى چۈشمەيدىغان بو-
 لۇپ قالسا ھېچكىمنى مەنسىتمەيدۇ، مەغرۇرل-
 ىپ كېتىدۇ، بىراۋنى سۆكىدۇ، بىراۋ سوئال
 سورىسا جاۋاب بەرگۈسى كەلمەيدۇ.

قىرىق بىرىنچى نەسىھەت

ئەي ھىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ياشانغانلارنىڭ
 ئۆگۈتلىرى ياشلار ئۈچۈن باغۋەننىڭ كۆچەت-
 نى تەربىيەت قىلغىنىغا ئوخشاشتۇر. باغۋەن
 كۆچەتتىن ئۆسۈپ چىققان ھارام شاخلارنى
 پۇتاپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ ئەتراپلىرىدا پايدىسىز
 گىياھلارنىڭ ئۈنۈپ چىقىشىغا يول قويمايدۇ.
 ئۇنىڭ ياخشى ئۆسۈشى ئۈچۈن پۈتۈن كۈ-
 چىنى سەرپلەيدۇ. شۇنداق قىلىنغاندىلا كۆ-
 چەت كۈچلۈك بولۇپ ئۆسىدۇ ۋە چوڭ بولغى-
 نىدا شېرىن - شېكەر مېۋە بېرىدۇ. مۇبادا
 ئارتۇقچە شاخلىرى كېسىپ تۇرۇلمىسا، كۆ-
 چەت تېز يېتىلگەن تەقدىردىمۇ، ياخشى ھو-
 سۇل بەرمەيدۇ، باغۋەنگە ئۇنىڭدىن پايدا كەم
 بولىدۇ. بىلگىنكى، بالىمۇ خۇددى كۆچەتنىڭ
 ئۆزىدۇر.

قىرىق ئىككىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەڭ ياخشى ئايال-
 لار شۇنداق ئاياللاركى، ئۇلار پەرزەنتىگە كۆ-
 يۈنەر، ئەر بىلەن مۇرەسسە قىلىپ ياشار، ئەر-
 نىڭ كۈچى يەتمەيدىغان نەرسىلەرنى تەلەپ
 قىلماي، ئەر نېمىنى سوۋغا قىلسا شۈكرى
 چېھرىسىنى ئېچىپ ئۇنى خۇشال قىلار. ئۇلار
 ھەمىشە ئەرنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشقا ئىنتىلۇر.
 ئەرنىڭ مۇھەببەت قۇشىنى تەبەسسۇم دامى
 بىلەن ئوۋلار. ئەدەب ۋە ھايا يۈزىسىدىن ئەر-
 نىڭ ھۇزۇرى گۈلزارىدا بىھۇدە سەير قىلىۋەر-
 مەس، ئەرنىڭ تاپقىنىنى چاپماسلىققا ۋە سىر-
 لىرىنى ئاچماسلىققا ھەرىكەت قىلۇر. ئەگەر،
 كىشىگە بەخت مەدەتكار بولۇپ، ھەر تەرەپلىمە
 كامالەتكە يەتكەن شۇنداق خوتۇنغا ئېرىشەلە-
 سە، ئۇنداق خوتۇننى بېشىدا كۆتۈرگەي.

قىرىق ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئاقىلە خوتۇن ئۆز
 ئېرىنىڭ ھەقىقىي ياردەمچىسىدۇر. پەرزەنتلەر-
 ىنىڭ بولسا ئەڭ ياخشى تەربىيىلىگۈچى-
 سىدۇر. بۇنداق خوتۇن ئۆز ئېرىنىڭ سۆزلەر-
 ىنى ھېچ ۋاقىت يەردە قالدۇرماس ۋە مەن-
 سىتمەيدىغان ئىشلارنى قىلماس. ئۇنى ھەربىر
 ئىشتا قوللاپ - قۇۋۋەتلەر. پايدىلىق ئىمكان-
 يەتلەر بىلەن تەمىنلەر. ئەمما، ئاقىلە خوتۇن
 ئەرگە ئىتائەت قىلمىقى لازىم ئىكەن دەپلا، ئەر
 باشلىغان ھەر قانداق قەبىھ يوللارغا يۈرۈۋەر-
 مەس، ئەكسىچە ئۆز ئېرىنى يامان ۋە جىنايەت-
 كە ئېلىپ بارىدىغان بوللاردىن قايتۇرۇر. ئا-
 ئىلىنىڭ ئىناقلىقى ۋە پەرزەنتلەرنىڭ بەختى
 ئۈچۈن بارلىقىنى سەرپ قىلۇر.

قىرىق تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئايال بىلەن مۇئا-
 مىلە ھەددىدىن ئوشۇق ياكى ھەددىدىن تۆ-
 ۋەن ئەمەس، ئادالەت بىلەن بولۇش كېرەك.
 تەربىيىلىك ئەر ئايالغا گۈزەل مۇئامىلىدە بو-
 لۇش بىلەن بىرگە ئۆزىنىڭ ئۇلۇغۋارلىقىنى
 ھەم ساقلاپ قالۇر، ئۆزى ھۆرمەت قىلىش
 بىلەن ھۆرمەتكە ئېرىشىشىمۇ بىلەر. ئىشلىرىد-
 ا ئايالى بىلەن مەسلىھەت قىلار، قەيەرگە
 بارسا بارىدىغان يېرىنى بىلدۈرۈپ قويار،
 شۇنداق قىلسا، تاسادىپەن بىرەر ھادىسە بو-
 لۇپ قالسا، خەۋەر بېرىشتە ئايالغا قۇلايلىق
 بولۇر. ئېرىنىڭ مەسلىھەتى ۋە ئۆزىنى بىلدۈ-
 رۇپ يۈرۈشتىن رازى بولغان ئايال ئېرىنىڭ
 مۇھەببىتىدىن ئەمىن بولۇر، شۇنىڭغا مۇنا-
 سىپ ئۆزىمۇ ساداقەتلىك بولۇر.

قىرىق بەشىنچى نەسەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، نۇرغۇن ئىشلار
بىرى - بىرىدىن ئايرىلسا پايدىسىز دۇر. تەقۋا-
دارلىق ئىلىمدىن ئايرىلسا، يادلاش چۈشىنىش-
تىن ئايرىلسا، نەسەب ئەدەپ - ئەخلاقىتىن
ئايرىلسا، خۇشاللىق تىنچلىقتىن ئايرىلسا،
دوستلۇق ساداقەتتىن ئايرىلسا، تىرىشچانلىق
مۇۋەپپەقىيەتتىن ئايرىلسا...

سەن يالغانچى ئاتالغاندىن كېيىن ھەر-
قانچە راست سۆزلىسەڭمۇ كىشىلەر سېنى يال-
غانچى دەپ قاراپ كەمستىدۇ. سەن بىلەن
بىر يەردە تۇرۇشنى خالىمايدۇ ھەم ئىشلىرىنى
سەندىن يوشۇرىدۇ. ھەممە ئىشتا سەندىن ھە-
زەر ئەيلەيدۇ، ھېچقاچان سېنى ئىشەنچلىك
دەپ قارمايدۇ. مانا بۇ سېنىڭ كىشىلەرنىڭ
قەلبىدىكى ئەھۋالىڭ، تېخىمۇ يامىنى تەڭرى-
نىڭ بۇ دۇنيادىكى جازاسىدۇر.

قىرىق ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، يەڭگىلتەك ۋە
 مىكر ساھىبەسى بولمىش ئايالغا سر ئېيتقان
 كىشىنىڭ ئىشى گويا ئوتقا پاختا تاشلاپ، ئۇ-
 نىڭغا «كۆيمە!» دەپ بۇيرۇغان كىشىنىڭ ئۇ-
 شىغا ئوخشايدۇ. بالىلارغا سر ئېيتقان كىشى-
 نىڭ ئىشى بولسا سۇغا كوزا تاشلاپ، ئۇنىڭغا
 «چۆكمە!» دەپ بۇيرۇغان كىشىنىڭ ئىشىغا
 ئوخشايدۇ. تەنتەككە سر ئېيتقان كىشىنىڭ
 ئىشى، خۇددى مۈشۈككە گۆش تاشلاپ بېرىپ
 ئۇنىڭغا «يېمە!» دەپ بۇيرۇغان كىشىنىڭ ئۇ-
 شىغا ئوخشايدۇ. بىرەر تاسادىپ تۈپەيلى بىر
 كىمگە قارام ۋە بېقىندا بولۇپ قالغان كىشىگە
 سر ئېيتقان كىشىنىڭ ئىشى گويا ئىت ئالدىغا
 سۆڭەك تاشلاپ، ئۇنىڭغا «غاجلىما!» دەپ
 بۇيرۇغان كىشىنىڭ ئىشىغا ئوخشايدۇ.

قىرىق يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 ڭان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، يالغانچىلىق ۋە
 بوھتان چاپلاش ئەخلاقنىڭ بۇزۇلۇشىدىن دې-
 رەك بەرگۈچى پېئىللاردىندۇر. بۇ پېئىللار
 ئەڭ قەبىھ پېئىللاردىن سانىلىدۇ. بۇنداق پې-
 ئىل ساھىبلىرى ئادەملەر توغرىسىدا تۈرلۈك
 - تۈمەن بىمەنە سۆز - چۆچەكلەرنى سۆز-
 لەپ يۈرۈشىدۇ. يالغان بىلەن بوھتاننىڭ پەر-
 قى شۇنداقكى، يالغانچى ئۆز ئىشلىرى توغرى-
 سىدا يالغان سۆزلىسە، بوھتانچى باشقىلار
 ھەققىدە يالغان گەپلەرنى تارقىتىپ يۈرىدۇ. بۇ
 خىلدىكى ئادەملەر كىشىلەرنىڭ نام - ئابرويى-
 ڭا، كەسپ - كارىغا چېتىلىدىغان بىمەنە
 سۆز - چۆچەكلەرنى تارقىتىش نەتىجىسىدە
 كۆپچىلىكنىڭ غەزەپ - نەپرەتكە ئۇچرايدۇ.

قىرىق سەككىزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئاياللار ئەڭ ئېغىر
 بالالارغا سەۋر قىلىسمۇ ئۆز ھەقلىرىنىڭ پاي-
 خان قىلىنغانلىقىغا رازى بولمايدۇ ۋە بۇنى
 ئېغىر مەسخىرە ھېسابلايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن
 ئايالنىڭ ھەققىنى پايمال قىلماسلىق كېرەك.
 ئايالنىڭ ھەققى ئادا قىلىنسا، ئائىلىنىڭ شار-
 پىتى ساقلىنار ۋە ئايال شاد ھەم سالامەت
 بولۇر. ئايالنىڭ ئىپپەتلىك بولۇشىنى ئۈست-
 گەن ئەر ئەڭ ئاۋۋال ئۆزى ئىپپەتلىك بول-
 سۇن. ئۆز ۋەزىپىسىنى بىلمىگەن كىشىنى ئەر
 دېمەك توغرا ئەمەس. پاهىشخانلاردا يۈرگۈ-
 چى، قىمار ئويناپ بايلىقى ۋە قىممەتلىك ئۆم-
 رىنى نابۇت قىلغۇچى كىشىنىڭ ئائىلە باشلى-
 قى بولمىقىدىن زەررىچە پايدا كۆرۈلمەس..

قىرىق توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، جاھاندا ياشاۋاتقان
 كىشىلەردىن بىرمۇ ئارتۇقچىلىقى يوق ئادەم-
 نىڭ بولۇش مۇمكىن ئەمەس، دەرۋەقە، مۇ-
 كەممەل ئادەمنىڭ بولۇشمۇ مۇمكىن ئەمەس.
 ھاياتتا ھەمىشە بەزى ئىشلار كۆڭۈلدىكىدەك
 بولۇپ كەتمەيدۇ، ئەمما بۇ ياراتقۇچىنىڭ
 مەسئۇلىيىتى ئەمەس. بىز ئۆزىمىزنى تاشلى-
 ۋەتسەك بولمايدۇ، ئۆزىمىزگە تېخىمۇ مۇكەم-
 مەل بولۇش ئۈچۈن ئىنتايىن قاتتىق تەلەپ
 قويۇۋالساقمۇ بولمايدۇ. ئادەم ئۆزىگە ۋە باشقى-
 لارغا زىيادە يۇقىرى تەلەپ قويۇۋالسا، ھەمىشە
 مۇكەممەل بولۇشقا ئىنتىلىپ، ئۆزىنى نۇقسان-
 سىز ئىش قىلىشقا مەجبۇرلىسا، ئۆزىنىڭ مۇ-
 ۋەپپەقىيەت قازىنىشىغا توسقۇنلۇق قىلىدۇ،
 مۇۋەپپەقىيەت ئېلىپ كېلىدىغان بارلىق خۇ-
 شاللىقلاردىن ھۇزۇرلىنىشىغا پۈتلىكاشاڭ بولىدۇ.

ئەللىكىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، بىر ئورۇندا ئىش-
 لەۋاتقان خىزمەتداشلارنىڭ قەدىر - قىممىتى
 — راستچىلىق بىلەن ئىناق ئۆتۈشتە. چې-
 قىمچىلىق قىلىشقا، باشقىلارغا تۆھمەت قىلىشقا
 ئۇستا ئادەملەر ئاساسەن تۈزگىنىدىن بۇزغىنى
 جىق كىشىلەر. ئۇلارنىڭ چېقىمچىلىق قىلىشى
 بىر خىل ئىقتىدارسىزلىقنىڭلا ئىپادىسى. ئادەم
 بىلەن ئادەم ئوتتۇرىسىدا ئىشلىتىۋاتقان بىر
 خىل «ھىيلە - نەيرەڭ» ھەر قانداق چاغدىمۇ
 ئاشكارا ئوتتۇرىغا چىقالمايدۇ، ئۇلار باشقىلارغا
 يوق يەردىن پۇتاق چىقىرىپ تۆھمەت قىلىدۇ.
 ئۇلارنىڭ خەققە بۆھتان چاپلاپ زىيانكەشلىك
 قىلىشى بىر بولسا ھەسەتخورلۇق، يامان ئى-
 يەتتىن؛ بىر بولسا توپىلاڭدىن توقاچ ئوغرى-
 لاپ ئەمەل تۇتۇشتىن كېلىپ چىقىدۇ.

ئەللىك بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، خوتۇن ئالماق بولساڭ سۈرىتى، چىرايىغا قارىماي ئۇنىڭ ياخشى خۇلقىغا قارا. ياخشى خۇقلۇق بىر خوتۇن يولۇقسا، ئۇنى بايلىق كۆرگىن. تىلى تاتلىق خوتۇن ئۆلۈپ كەتسىمۇ، ئۇ، بايلىقنىڭ ئۇرۇغى بولۇپ قېلىۋېرىدۇ. يامان سۆزلۈك خوتۇن ھەر قانچە گۈزەل بولسىمۇ، ئۇ، جېنىڭغا بالا - قازادۇر. خوتۇننىڭ يامىنى شەيى-تائىنىڭ قامچىسىدۇر. قولۇڭنى ئىبادەتتىن باغلاپ، گۇناھ دەرياسىغا چۆمدۈرگۈچىدۇر. ئۇ، ئىككى دۇنيانىڭ دوزىقىدۇر. بۇنداق خوتۇننى قويۇۋەت، سەندىن بۇرۇنراق كەتسۇن. ئۇ كەتمىسە سەن ئۆزۈڭ بېشىڭنى ئېلىپ كەت. ئۆزۈڭگە بۇ تاغدەك ئېغىر يۈكنى يۈكلەپ يۈرمە، ئۇنىڭدىن خالاس بول.

ئەللىك ئىككىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، كۆڭلى ئايالىغا باغلانغان كىشى ئۆمرىنى ناباب يەرلەردە ئۆتۈپ كۈزۈش ئەمەس، ھەتتا ئادەتتىكى سورۇنلاردا ئىسراپ قىلىشىنىمۇ خالىمايدۇ. ئۇنىڭ بارلىق راھىتى ۋە سەرپ - خىراجىتى ئۆز ئائىلىسىدىكى زۆرۈر نەرسىلەر ئۈچۈن بولىدۇ. ئورۇنسىز يەرلەردە يۈرۈپ سالامەتلىكىنىڭ ئاساسى بولغان ئۇيقۇسىدىن قالمايدۇ ۋە بەدىنىنىڭ قۇۋۋىتىنىمۇ زايە قىلمايدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئايالنىڭ گۈزەل ئېتىقادى ئېرىنىڭ ئالدىدا مەھكەم بولىدۇ. ھىمايىچىم ۋە پاكىز ئېرىم دېگەن ئېتىقادنى ئايالنىڭ كۆڭلىدە شەكىللەندۈرۈش لەززىتىنى، ئىپپەتلىك ئەر بولماقلىقىنىڭ ۋەھامىيلىقىنىڭ بۈيۈك بىر مەرتىۋە ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ، شۇنداقلا ساپ ھەم ئىپپەتلىك ھامىي ئەر بولىدۇ.

ئەللىك ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 خان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەقىللىق ۋە نىيىتى
 دۇرۇس ئەر ئايالغا پۈتۈن دۇنياسىنى بېغىشلايدۇ.
 شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ھېچقاچان ئىپتىتىنى
 نابۇت قىلماي، جېنىنى پىدا قىلىدۇ. ئايالنى
 يامان پىكىرگە ئېلىپ كېلىدىغان ئىشنى قىل-
 مايدۇ. تەربىيىلىك ئايالغا ئەر بولغان ئادەم
 ئايالنى تالاق قىلىدىغان ياكى ئۇنىڭ ئۈستىگە
 يەنە بىر خوتۇن ئېلىپ مەئشەت تەرتىپىنى
 بۇزىدىغان ئىشلارنى قىلمايدۇ. ئەمما بولغۇسى
 ئايالنىڭ تەربىيىلىك ياكى ئەمەسلىكىنى، مۇ-
 لايم ياكى ئەمەسلىكىنى، جەزىبىلىك ياكى ئە-
 مەسلىكىنى بىلىش ئاسان ئەمەس. بۇ يەردىكى
 مۇھىم مەسىلە بولغۇسى ئايالنىڭ تەربىيىسىنى
 بىلىش بولۇپ، سىرتقى گۈزەللىكىنى بىلىش
 ئىككىنچى ئورۇندىكى ئىشتۇر.

ئەللىك تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، بىز ئەڭ چوڭ
 تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ، ئۆزىمىزنىڭ ئەۋزەل-
 لىكىنى ئەڭ ياخشى جارى قىلدۇرالايدىغان
 خىزمەتنى تاللىشىمىز ھەمدە يېڭى شەيئىلەرنى
 سىناپ بېقىشقا جۈرئەت قىلىپ، ھاياتنىڭ يو-
 شۇرۇن كۈچىنى جاسارەت بىلەن قويۇپ بېرىد-
 ىشىمىز كېرەك. ئەمەلىيەت شۇنى ئىسپاتلىدىد-
 ىكى، ئەگەر بىر ئادەم ئۆزىنىڭ يوشۇرۇن كۈ-
 چىنى تولۇق جارى قىلدۇرالىسا، ھەممىلا ئىش-
 نى دېگۈدەك ۋۇجۇدقا چىقىرالايدۇ. ناۋادا بىر
 ئادەم ھەمىشە ئۆزىدىن گۇمانلانسا، ئىككىلەن-
 سە، پۇرسەت بارغانسېرى ئازىيىدۇ، ھەمىشە
 ئۇنىڭ بىلەن سۈركىشىپلا ئۆتۈپ كېتىدۇ،
 مۇۋەپپەقىيەت دائىم يىراقلاپ كېتىدۇ، ئاخىرى
 ھەممىدىن قۇرۇق قالدىغان ئەھۋالدىن قۇتۇ-
 لالمايدۇ.

ئەللىك بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، قۇرۇق گەپ بىلەن مەسلىنى ھەل قىلغىلى بولمايدۇ، ئەستايىدىللىق بىلەن تىرىشىپ ئىشلەشلا بارلىق مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ بىردىنبىر يولى. كىشىلىك ھاياتتىكى بەخت ھەمىشە ئۆزىنىڭ ئاتقان نىشانىنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇشى ئۈستىگە قۇرۇلىدۇ. ھالبۇكى ھەر قانداق مۇۋەپپەقىيەت ۋە بەختنىڭ قولغا كېلىشى كۆپىنچە تىرىشچانلىقتىن باشلىنىدۇ. كۆرۈنۈشتىكى بايلىقتىن بەھرىلىنىش بىر مەھەللىكلا بولىدۇ، ئىشەنچسىز بولىدۇ. ھەممىدىن ئىشەنچلىكى مەڭگۈ ئۆزىمىزگە تەۋە بولغان بىلىم، سەنئەت، تېخنىكا قاتارلىق ئېرىشكەن ئەمەلىي بايلىقلار، مانا بۇ باشقىلار ئۆمۈرۋايەت تارتىۋالمايدىغان نەرسىلەر. ئەمما بۇ كىشىلىك ھايات بايلىقىدىن رىغا تىرىشچانلىققا تايانغاندا ئاندىن ئېرىشكىلى بولىدۇ.

ئەللىك ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي ھىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھەر قانداق بىر
 ھۈنەرنى ئىگىلىۋالسىڭىز، نېمىلا ئىش قىلسى-
 ڭىز داڭقىڭىزنى چىقىرالايسىز، بىرەر ھۈنەرنى
 پىششىق بىلىۋالسىڭىزلا، ئۆزىڭىزگە خوجا بو-
 لالايسىز. كۈنلار «مال - دۇنيالىق بولغىچە،
 ھۈنەرلىك بول» دەپتىكەن، بۇ ئەڭ ئاددىي،
 ئەڭ چىن ھەقىقەت. ھازىرقى جەمئىيەتتە رىقا-
 بەت كەسكىن، بىرەر ھۈنەرنى پىششىق بىلى-
 ۋالمىسىڭىز، جاھاندا پۈت دەسسەپ تۇرۇش-
 ڭىز ناھايىتى تەس. بەزىلەر ھەمىشە بىرەر
 ئارتۇق ئۆگىنىۋالغىنىڭ ئۆگىنىۋالغان دەپ قا-
 راپ، ھەر بىر ھۈنەردىن ئازراقتىن بىلىۋالىدۇ،
 نەتىجىدە «ھەممىنى بىلىدۇ، ھەممىنى چالا
 قىلىدۇ». ئازغىنە بىلىدىغان نۇرغۇن ماھارىت-
 ڭىز ھەمىشە مۇھىم پەيتلەردە ئەسقاتمايدۇ،
 لېكىن پۇختا ئىگىلىگەن ھەقىقىي ئىقتىدارىڭىز
 سىزگە مۇۋەپپەقىيەتنىڭ تاڭ نۇرىنى كۆرسىتىدۇ.

ئەللىك يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھەربىر ئادەمنىڭ ئۆزىگە چۈشلۈك ئەۋزەللىكى ۋە ئارتۇقچىلىق بولىدۇ، ئەمما بىز ئۆزىمىزنىڭ ئەۋزەللىكى ۋە ئارتۇقچىلىقىغا توغرا مۇئامىلە قىلىشىمىز لازىم. ئۆزىمىزنىڭ چىرايلىقلىقى، باشقىلاردىن تۈر-مۈشىمىزنىڭ ئەۋزەللىكى دېگەندەك سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن، ئۆز ئارتۇقچىلىقلىرىمىزنى ھەددىدىن زىيادە مۇھىم بىلىپ كەتمەسلىكىمىز كېرەك. مۇنداق قىلساق ئۆزىمىزنى ھەر ۋاقىت بىر خىل ئەۋزەل ھالەتتە تۇرىدىغان قىلىپ قويىمىز، ھەتتا تەرەققىي قىلىپ ئۆزىمىزگە يۈك قىلىۋالىمىز، شۇنىڭ نەتىجىسىدە ئۆزىمىزنىڭ خىزمىتى ۋە ئىجتىمائىي ئالاقە پائالىيەتلىرىگە زۆرۈرىيىتى يۇق ئاۋارىگەرچىلىكلەرنى تېپىۋالىمىز. ئادەم ئەلۋەتتە، ئۆزىنىڭ ئارتۇقچىلىقى ۋە ئەۋزەللىكىنى قەدىرلىشى كېرەك، ئەمما بۇنىڭ چوقۇم «چېكى» بولۇشى لازىم.

ئەللىك سەككىزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، تۇرمۇشتا قانچە-
 لىك ئادەمنىڭ ئۆمۈر بويى نامۇۋاپىق ئىش
 قىلىش تۈپەيلىدىن مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىغانلى-
 قىنى بىلىپ بولمايدۇ. بۇ مەغلۇبىيەتچىلەرنىڭ
 بىر مۇنچىسى ئىشنى ناھايىتى ئەستايىدىل قى-
 لىدۇ، كىشىگە گويا مۇۋەپپەقىيەت قازانغاندەك
 تۇيۇلىدۇ، لېكىن ئەمەلىيەتتە قاتتىق مەغلۇب
 بولىدۇ، نېمىشقا شۇنداق بولىدۇ؟ بۇنىڭ سە-
 ۋەبى شۇ يەردىكى، ئۇلار تېرىۋاتقىنىغا ئۇزۇن
 زامانلار بولغان، ئەمما قاقاسلىشىپ كەتكەن
 يېرىدىن ۋاز كېچىشكە، مۇنبەت ۋە كۆپ مەھ-
 سۇلاتلىق دالىنى يېڭىۋاشتىن ئىزدەپ تېپىشقا
 جۈرئەت قىلالمايدۇ، شۇڭا قاراپ تۇرۇپلا ئۆ-
 زىنىڭ نۇرغۇن كۈچ - قۇۋۋىتىنى بىكاردىن
 بىكار ئىسراپ قىلىپ، قىممەتلىك ۋاقىتنى خۇ-
 رىتىۋېتىدۇ، ئەمما ئىلگىرىكىدەكلا ھېچقانداق
 ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالمايدۇ.

ئەرلىك توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئائىلە مىللەتنىڭ مۇقەددەس قورغىنى. ئۇ مىللەتنىڭ ياتلىشىپ كېتىشىنى، تىل - يېزىقىنى ئۇنتۇشىنى، ئادەت ۋە ئەنئەنىسىنى تاشلىۋېتىشىنى، تەلىم ۋە مەدەنىيەتتە تۇتۇقسىز بولۇپ قېلىشىنى توسايدىغان ئۇلۇغ مۇرەببى. ئائىلە - مۇھەببەت ۋە ئىقتىسادىي تۇرمۇش بىلەنلا چەكلەنمەيدىغان، غايەت زور تارىخىي جاۋابكارلىقنى ئۈستىگە ئالغان ئېتنىك ئىجتىمائىي قاتلام، مۇھەببەت گۈلى ئاقىلانە، مەدەنىيەتلىك ئائىلە بېغىدىلا ئېچىلىشى، مېۋىلىشى مۇمكىن. بۇ گۈلنىڭ بەرق ئۇرۇشى سېنىڭ ئەرلىك مەسئۇلىيىتىڭ تەرىپىدىن روياپقا چىقىدۇ، سەن ئەرلىك مەسئۇلىيىتىڭنى ئۇنتۇساڭ، ئائىلە بېغىنى شۇمبۇيا قاپلايدۇ.

ئاتمىشنىچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، «ئائىلە بەختى —
 خوتۇن قولىدا»، خوتۇن گادايلىققا قارشى
 ئەسكەر، ئۇنىڭ بىرىنچى ۋەتىنى ئائىلە. خو-
 تۇن زىددىيەتلەرنى ياراشتۇرغۇچى سۈلھىچى
 ۋە قازى، نەسىھەتچى ئۇستاز. «ئۇنىڭ ئىبادى-
 تى تىرىشچانلىق، ئىلمى ئائىلىنى ھەربىيلەرچە
 مۇنتىزىم - ئىدىتلىق تۇتماق، قورالى قاچچە
 بىلەن يىگىنە». خوتۇن ئائىلە چىرىغى، روھ-
 يەت بېغى، مەپتۇنكارلىق گۈلى. بەخت، ھەتتا
 ئائىلە بەختى ئەقىل بىلەن بىلىمگە باغلىق.
 ئائىلە بەختى ئەرنىڭ بىلىمىگە ئەمەس، خو-
 تۇننىڭ ئەقلى - بىلىمىگە باغلىق. ئۇنىڭ
 زىننىتى پەزىلەت، قۇدرىتى بىلىم بىلەن ئە-
 قىل. ئەقىلسىز خوتۇن بىلىملىك ئەرنىڭ ھالا-
 كەت زىندانى. ئائىلىدە، خوتۇن ئالدىدا
 بەختسىز ئەر، ھېچ جايدا بەختلىك بولالمايدۇ.

ئاتمىش بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 ىغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، «خوتۇن —
 مىللەتنىڭ خۇداسى»، «خوتۇنلىرى تەربىيە
 كۆرگەن مىللەت خەلقى باي، كۈچلۈك مىل-
 لەتتۇر»، «خوتۇنلارنى بىلىملىك قىلىش پۈ-
 تۈن مىللەتنىڭ خىزمىتى»، «بۇزۇلۇشقا قار-
 شى كۈرەشنىڭ مۇھىم بىر سىپى». قەيەردە،
 قايسى مىللەتنىڭ قىز - ئاياللىرى بىلىملىك،
 قاتتىق قول، تەلەپچان بولسا، شۇ يەردە ئۆس-
 مۇرلەر بىلەن ئەرلەر كارغا يارايدىغان ھەق-
 قىي كىشىلەردىن بولۇپ يېتىشىدۇ. ۋەھالەن-
 كى، بۇنداق مۇنەۋۋەر قىز - ئاياللار تۈركۈمى
 پۈتۈن جەمئىيەتنىڭ ئېتىبارى ۋە غەمخورلۇقى
 شەرتى ئاستىدىلا شەكىللىنىشى مۇمكىن. بۇ
 مەنىدە «مەدەنىيەت دەرىجىسى ئاياللارغا تۈ-
 تۇلغان مۇناسىۋەتتە ئۆلچىنىدۇ» (گوركى).

ئاتمىش ئىككىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، خوتۇن ئەرنىڭ
 تايانچىسى، ئۆمۈردە ئىزدىگىنى، ئارزۇ قىلغىنى
 ۋە ئېرىشكىنى. خوتۇن ئەرنى ئۆستۈرۈشى،
 قېرىتىشى مۇمكىن. تارىختا ئۆز مەھبۇبى ئۆ-
 چۈن ئاشىقلىق داستانى ياراتقان يىگىت -
 ئەر كەكلەر، ئۆز مەھبۇبى ئۈچۈن قەھرىمانلىق
 كۆرسىتىپ جەڭلەردە قۇربان بولغان ئەرلەر
 نۇرغۇن. ئوخشاشلا، ئۆز خوتۇننىڭ ساتقۇن-
 لۇقىدىن، ئىپپەتسىزلىكىدىن، سۆرەلمىلىك-
 ىدىن، پىتىنخورلۇقىدىن، ئاچ كۆزلۈكىدىن،
 زالىملىقىدىن، بىپەرۋالىقىدىن، دەرغەزەپلىك-
 ىدىن، نادانلىقىدىن، تەنتەكلىكىدىن ھېچبىر
 ئىشى يۈرۈشمەي، كۆڭلى ئېچىلماي، خارلىق،
 مەينەتچىلىك، نادامەت ئىچىدە نەس بېسىپ
 يۈرگەن ئەرلەر ئازمۇ؟!

ئاتمىش ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ياخشى ئاتا بولۇش
 ئۈچۈن ياخشى ئەر بولۇش شەرت. ياخشى ئەر
 بولۇش ئۈچۈن ياخشى ئەر كەك - ياخشى
 ئىنسان بولۇش تەلەپ قىلىنىدۇ. ۋەھالەنكى،
 ھەممە ئەر كەكلەر ئۇلار ئارزۇ قىلغاندەك ياخ-
 شى ئەر ۋە ياخشى ئاتا بولۇشى ناتايىن. ئېي-
 تىش كېرەككى، ياخشى ئەر بولۇش، ئەر
 جىنىسنىڭ ياش، تەمبەل، كېلىشكەن بولۇش-
 ىمۇ، ياكى قەھرى - غەزەپلىك، ئىتتىك ۋە
 ھەرىكەتچان بولۇشىمۇ ۋە ياكى قول - ئىل-
 كى ئۇزۇن، كەڭ خىراجەت بولۇشىمۇ، ياكى
 سۆزمەن، ئويۇنپەز، زېرىكتۈرمەس بولۇشىمۇ
 ئاساسىي شەرت قىلمايدۇ. ياخشى ئەر بولۇش
 ئائىلىدە خوتۇنغا نىسبەتەن، ئائىلە ئىچى -
 سىرتىدىكى ئەرلىك زۆرۈرىيەتلىرىگە نىسبەتەن
 يۇقىرى ئاڭ، قىزغىنلىق، مەجبۇرىيەت ۋە ئۈ-
 نۈملۈك ئەر ئوبرازىغا مۇۋاپىق بولۇش دېمەكتۇر.

ئاتمىش تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەر ھۆكۈمران
 بولۇش ئۈچۈن ئائىلە تۇتمايدۇ. ئەرنىڭ ئايالغا
 نىسبەتەن مۇناسىۋىتى بىر ئەرگە كىنىڭ ئايالىنى
 ھەممە جەھەتتە، ئەڭ ئالدى بىلەن ئۇنىڭ
 ئائىلە ۋە جەمئىيەتتىكى ئىنسانىي قەدەر -
 قىممىتىنى خاتىرجەم قىلىش، قانائەتلەندۈرۈش
 مۇناسىۋىتىدۇر. ۋەھالەنكى، ئۆزىنىڭ قەدەر -
 قىممىتى ۋە ئۇنىڭ باھا - قىممىتى، ئۆزىنى
 ئاجىزە، ئايال سانايدىغان ھەر قانداق ساغلام
 ئايال جىنىسىنىڭ بىرىنچى دىققەت مەركىزىدىكى
 بىرىنچى ئۆزلۈك تۇيغۇسىدىن ئىبارەت. ئەر-
 لىك، دەل مۇشۇ تۇيغۇ تارازىسىدا ئۆلچىنىش-
 تىن ئىبارەت. ئەرلىك، دەل مۇشۇ تۇيغۇ تارا-
 زىسىدا ھاسىل بولغان رازىمەنلىك ۋە قانائەت-
 تىن كېلىدۇ.

ئاتمىش بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەرلىكنى كۆز -
 كۆز قىلىش، ئەرلىك ئۈستۈنلۈكى غۇرۇرى
 ئۈچۈن ئايالنىڭ قەدىر - قىممىتىنى سۇندۇ-
 رۇش، كۈچ ۋە تىل ئارقىلىق، ئىقتىسادتا قامال
 ۋە بېقىندۇرۇش ئارقىلىق ئەرلىك ھاكىممۇت-
 لەقلىقى، ئايالنىڭ قورقۇپ - تىترەپ تۇرۇ-
 شنى خالاش، بۇ ماھىيەتتە ئەرلىك، ئەرگەك-
 لىك شان - شۆھرىتىنى ئۆز - ئۆزىدىن
 يەرگە ئۇرۇش ھېسابلىنىدۇ. تەبىئەت ئەرگەك-
 كە ئۇنى زوراۋان، ۋەھشى قىلىش ئۈچۈن
 كۈچ، بەست ۋە تىل ئاتا قىلغان ئەمەس.
 دۇنيادا كۆڭۈلدىكىدەك ئەر ۋە خوتۇن بولۇشى
 ئاز ئۇچرايدۇ. ئادەم جانلىق ۋە ئۆزگىرىپ
 بارىدىغان نەرسە. ھەر كىمنىڭ ئۆز گۈلى ۋە
 تىكىنى، ئۆز ئەۋزەللىكى ۋە نۇقسانلىرى بولىدۇ.

ئاتمىش ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئاياللار ئۆز ئېرى-
 دىن ئۆزىنى ئائىلىۋى تۇرمۇشنىڭ ھەممە تە-
 رەپلىرىدە بىرىنچى ۋە مەركىزى ئورۇنغا قويۇپ
 ئويلىشى، غەمخورلۇق قىلىشنى ئۈمىد قىلىدۇ،
 بۇ تەبىئىي تۇيغۇ. ئەگەر ئەر ئائىلىدە ھەقىقىي
 سىمۋول بولماستىن، پاسىق ئايالنىڭ ئويۇنچۇ-
 قى، ساختا نىقابى، ھاقارەتلەش ئويىپكىتى بو-
 لىدىغان ئەھۋال يۈز بېرىپ قالسا، گەرچە
 كەمدىن - كەم بولسىمۇ، ئائىلە شەنىگە ئېغىر
 داغدۇر. بۇنداق ئائىلىدىكى خوتۇن پەرزەنتى-
 نى، ئۆزىنى، ئېرىنى قېيىققا سېلىپ ھالاكەت
 گىردابىغا ھەيدىگەن كىشىگە ئوخشايدۇ. ئۇ-
 نىڭ كەينىدە پاجىئە ئاقىۋەتلىك تۇرمۇشنىڭ
 ئىز بېسىپ كېتىۋاتقانلىقىغا گۇمانلانماسلىق
 كېرەك.

ئاتمىش يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئاتا — ئائىلە،
 خوتۇن، پەرزەنتنىڭ غەمگۇزارى. ئۇنىڭ تو-
 مۇرىدا قان، خىيال — زېھنىدە پەرزەنت تەلپۈ-
 ندۇ. ئاتىلىق مېھرى ئاتىغا خاس تەلەپ، پىكىر
 — تۇيغۇ، چىدام بىلەن يۇغۇرۇلغان شەپقەت
 ۋە مۇھەببەت بولۇپ، ئۇنىڭغا پەقەت ئائىلىق
 مېھرىنىلا تەڭلەشتۈرۈش مۇمكىن. ئاتىلىق
 مېھرى سۈكۈتچان، جىم — بىزۇۋان، زېھىندار
 شۇنداق مېھىر — مۇھەببەتتىكى، ئۇ كۆز يېشى
 ئېقىپ يېنىپ تۇرىدىغان شامغا ئەمەس، بەلكى
 مەشئەلگە ئوخشاپ كېتىدۇ. ئەر — ئائىلىنى
 ئۆزىنىڭ يورۇق دۇنيادا جەمئىيەتكە يۈزلىنىد-
 ىغان بارگاھى، قورغىنى ۋە بازىسى دەپ
 بىلىشى، ئائىلە توغرىسىدىكى ھەر تەرەپلىمە
 تەربىيىگە ئىگە قىلىش لازىم.

ئاتمىش سەككىزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، باشقىلارغا توغرا مۇئامىلە قىلالمايدىغانلىقى ئادەم، چوقۇم ئۆزىگىمۇ توغرا مۇئامىلە قىلالمايدۇ. باشقىلارنىڭ نەتىجە يارىتىپ داڭقى چىققانلىقىنى كۆرسە، ئۇ قانچىلىك ئىشتى، دەپ قارايدۇ، ھەتتا تۈرلۈك چارە - تەدبىرلەر بىلەن باشقىلارنى كەمسىتىدۇ؛ باشقىلارنىڭ ئۆزىگە يەتمەيدىغانلىقىنى بايقىسا، يەنە مەسخىرە قىلىدۇ، باشقىلارنى چۆكۈرۈش ئارقىلىق ئۆزىنى كۆتۈرىدۇ؛ ئۇلار ھەممىلا يەردە باشقىلاردىن ئۆزىگە ھۆرمەت قىلىشنى تەلەپ قىلىدۇ، ئەمما ئۆزى باشقىلارغا ھۆرمەت قىلمايدۇ؛ زور مەسىلىلەرنى بىر تەرەپ قىلىشتا، ئۆز ھېسسىياتى بىلەن ئىش قىلىدۇ، بىلگەن مۇقامغا توۋلايدۇ، قاردىن سىغىلا ھۆكۈم قىلىدۇ.

ئاتمىش توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 خان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، قەيسەر ئادەم مۇ-
 ھىت قانچە قىستىغانسېرى شۇنچە باتۇرلۇق
 قىلدۇ، تىرىمەيدۇ، غەم - ئەندىشە ئىكك-
 لىنىپ قالمايدۇ، مەيدىسىنى كېرىپ تۇرىدۇ،
 قەتئىي ئىرادىلىك بولىدۇ، ھەر قانداق جاپا -
 مۇشەققەتكە تاقابىل تۇرۇشقا جۈرئەت قىلدۇ،
 ھەر قانداق بەختسىزلىكنى مەنسىتمەيدۇ، ھەر
 قانداق ئوڭۇشسىز ئەھۋالنى كۆزىگە ئىلماي
 كۈلەلەيدۇ. چۈنكى مۇھتاجلىق، ئازاب - ئو-
 قۇبەت ئۇنىڭغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.
 ئەكسىچە، ئۇنىڭ ئىرادىسىنى كۈچەيتىدۇ، خا-
 راكتېرىنى تاۋلايدۇ، ئۇنى قالىتىش ئادەمگە ئاي-
 لاندۇرىدۇ. بۇ ھەقىقەتەن جاھاندىكى كىشى-
 لەر ئەڭ قايىل بولىدىغان، ئەڭ ھەۋەس قىل-
 دىغان بىر خىل ئادەملەر.

يەتمىشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەگەر سەن خۇ-
شاللىقنى ئەتكەن تۇرغان چېغىڭدىكى ساپ
ھاۋا، بىر ۋاقلىق مول كەچلىك تاماق، بىر
سەممىي سالام دەپ قارىساڭ، ئۇنداقتا تىل-
گەنلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى قىينالمايلا تېپىۋالا-
لايسەن، خۇشاللىقمۇ ھەر ۋاقىت يېنىڭدا پەيدا
بولىدۇ. بۇ خۇشاللىقلار ئەمەلىيەتتە تۇرمۇش-
مىزنىڭ ئەتراپىدا. قەلبىڭدە خۇشاللىق بول-
سىلا شۇنداق قىلالايسەن. ھەربىر ئادەم ئۆز-
نىڭ پىسخىكا دوختۇرى، ئۆزۈڭنى قانچىلىك
چۈشەنمەكچى بولساڭ ئالدى بىلەن ئىشنى
ئۆزۈڭنى كۆزىتىشتىن باشلا!

يەتمىش بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھەر قانداق ۋاقىت
— ئۆزۈڭنى كۆزىتىش، ئۆزۈڭنى چۈشىنىش،
خۇشاللىق يارىتىشنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرسىتى.
خۇشال ياشاش — ياشىالماسلىق — پۈتۈنلەي
ئۆزۈڭنىڭ ئەتراپىدىكى ئادەم، ئىش، نەرسە-
لەرگە بولغان كۆز قارىشىڭغا باغلىق. ئەگەر
ئويلانغانلىرىڭنىڭ ھەممىسى خۇشاللىق بولسا،
ئۇنداقتا سەن خۇشاللىق بەرپا قىلغان بولى-
سەن. مۇنداق روھىي ھالەتنى ساقلاش سېنى
ھەر قانداق جاپا — مۇشەققەتتىمۇ خۇشاللىق-
نىشقا ئەرزىيدىغان يەرنى تېپىۋالالايدىغان قى-
لىدۇ ھەمدە ئۈمىدسىزلىكنى ئۈمىدكە ئايلاندۇ-
رىدۇ.

يەتمىش ئىككىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، شەخسىيەتچىلىك
 ئادەمنىڭ تەبىئىتى. بولۇپمۇ مەنپەئەت ئالدىدا
 بەزىلەر مۇنداق تېگى پەسلىكنى تېخىمۇ تۈگ-
 تەلمەيدۇ. شەخسىي مەنپەئەت كۈچىيىپ كەت-
 سە، ئەقلىنى خىرەلەشتۈرىدۇ، ھەممە ۋاقىت،
 ھەممە جايدا ئۆزىنى مەركەز قىلىش، باشقىد-
 لارغا زىيان سېلىش ھېسابىغا ئۆزىنى بېيىتىش
 خۇشاللىق بىلىنىدۇ؛ ئادەم ھەممە ئىشتا ئۆزد-
 ىلا ئويلىسا، بىرەر ئارزۇسىنى قانائەتلەندۈ-
 رۇش جەريانىدا باشقىلارنىڭ مەنپەئىتىگە ز-
 يان سېلىشتىن ئايانمىسا، مۇنداق ئادەم ئۆزى
 ماددىي جەھەتتىن، ھوقۇق جەھەتتىن ۋە ئاب-
 ىروى جەھەتتىن ئازراقلا نەپكە ئېرىشىدۇ، لې-
 كىن بۇنىڭغا ئار - نومۇسى ۋە ۋىجدانىنى
 بەدەل قىلىپ تۆلەيدۇ، بۇ ئادەم ئۈچۈن ئەڭ
 چوڭ زىيان، مەڭگۈ قايتۇرۇۋالالمايدىغان ز-
 يان.

يەتمىش ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەمەلىي ھەرىكەت بىلەن ياردەم بېرىشكە ھاجەت چۈشكەندە، قانداقتۇ ھەر قانداق ياخشى گەپ قىلىشنىڭ قىلچە پايدىسى بولمايدۇ. ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، مىڭلارچە قۇرۇق گەپتىن بىر ئەمەلىي ھەرىكەت ھەممىدىن ئەلا. بەزى چاغدا، دوستلار قىيىنچىلىققا ئۇچرىسا، ئۇلارغا ياخشى - سۆزلەر بىلەن كۆڭۈل بۆلۈش زۆرۈر. ئەمما ياخشى سۆز ھەممە مەسىلىنى ھەل قىلالمايدۇ، مەسىلەن، دوستىڭىز دەرياغا چۈشۈپ كەتسە، سىز قىرغاققا تۇرۇپ چىرايلىق گەپلەرنىڭ ھەممىسىنى قىلىشىڭىزمۇ ئۇنى قۇتقۇزۇپ چىقالمايسىز، بۇ چاغدا ھەقىقىي تۈردە قول سېلىپ ھەرىكەت قىلىشقا توغرا كېلىدۇ، شۇنداق قىلىشىڭىزلا ئاندىن دوستىڭىزنى خەۋپ - خەتەردىن قۇتۇلدۇرالايسىز.

يەتمىش تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئۇلۇغ زاتلار بىرەر
 ئوي - پىكىر تۇغۇلۇشى بىلەنلا ئۇنىڭغا ھاي-
 جانلىنىپ كەتمەيدۇ. ئېھتىياتچانلىق ئۆزى
 ئۈستىدە ئويلاشتا، يەنى ئۆزۈڭنىڭ مەجەزىنى
 بىلىپ ياكى ئالدىن پەملەپ، ئۇنىڭغا قارشى
 يول تۇتۇشتا. شۇنداق قىلغاندا، كىشىلەرنىڭ
 قۇۋلۇقى بىلەن تەبىئىي خۇسۇسىيىتىنى ئۆز
 ئارا تەڭپۇڭلاشتۇرۇشقا بولىدۇ. ئۆز - ئۆزىنى
 تەكشۈرۈش ئۆزىنى بىلىشتىن باشلىنىدۇ. بە-
 زىلەر تۇغۇلۇشىدىن باشبىشتاق كەلگەچكە،
 ھامان ئۆزىنىڭ مەجەزى بويىچە ئىش قىلىدۇ،
 بىرەر شەيە بولسلا ئۇلارنىڭ كەيپىياتى ئۆز-
 گىرىدۇ. ئەنە شۇنداق يامان خاراكتېردىكى
 تەڭپۇڭسىزلىقنىڭ كاساپىتىدىن، ئۇلار ھەمىشە
 ئۆزىگە ئۆزى زىت كېلىدىغان ئىشلارنى قىلىدۇ.

يەتمىش بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئۆزۈڭنى تۇتۇۋې-
 لىشنى بىلىش نۇقسان ئەمەس، بەلكى تۇغما
 ئارتۇقچىلىق دېمەكتۇر. بەلكىم بۇنداق ئارتۇق-
 چىلىقنى زېرەكلىك تېخىمۇ مۇكەممەللەشتۈ-
 رۇشى مۇمكىن. ئەڭ ئۇلۇغ كىشىلەر سالاپىتى
 ۋە قىزىقچىلىقىدىن پايدىلىنىپ كۆپچىلىكنىڭ
 كۆڭلىنى ئۇتۇۋالالايدۇ. ئەمما، ئۇلار ئېھتىيات-
 چانلىققىمۇ ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىپ، ھۆر-
 مەتسىزلىككە ياتىدىغان ئىشلارنى قىلمايدۇ.
 باشقا كىشىلەر بولسا ھەزىل - چاقچاقنى قىل-
 ىپىنچىلىقتىن قۇتۇلۇشنىڭ ئەپلىك يولى قىل-
 ىدۇ. بەزى ئىشلارنى، ھەتتا باشقىلار ناھايىتى
 جىددىي دەپ بىلگەن ئىشلارنى قىزىق گەپ
 - سۆزلەر بىلەن بىر تەرەپ قىلىشقا توغرا
 كېلىدۇ. بۇنىڭ بىلەن خېلى دەرىجىدە مۇلا-
 ىملىق ۋە چىقىشقا قىلغىنى ئىپادىلەپ، باشقىلار-
 نى قالتىس مەپتۇن قىلىدىغان ئۈنۈم ھاسىل
 قىلغىلى بولىدۇ.

يەتمەش ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، ئۆزۈڭنىڭ خاراكتېرىنى،
 ئەقىل - پاراسىتىنى، قارارىنى ۋە
 ھېسسىياتىنى ئېنىق تەكشۈر. ئەگەر سەن ئۆزۈڭنى
 چۈشەنمىسەڭ، ئۆزۈڭنى ئىدارە قىلىش-
 نى بىلەلمەيسەن. ئەينەككە قارىساڭ چىرايىڭ-
 نى كۆرسەن، ئەمما ئۆزۈڭنىڭ روھىنى كۆر-
 زىتىشىڭ بىردىنبىر يولى — ئاقىلانلىق بىلەن
 ئۆزۈڭ ئۈستىدە ئويلىنىش. سەن ئۆزۈڭ-
 نىڭ تاشقى ئوبرازىدىن ئەنسىرىمەيدىغان
 بولغاندا، ئىچكى ئوبرازىڭنى تۈزەش ۋە ياخشىلاشقا
 كىرىشسەڭ بولىدۇ. ئىشلارنى ئاقىلانلىق بىلەن
 بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن ئۆزۈڭنىڭ ئېھتىياتچانلىقى ۋە زېھنىنى توغرا مۇلا-
 چەكلىشىڭ، مۇسابىقىنى قانداق كۈتۈۋېلىشىڭ
 ھەققىدە ھۆكۈم قىلىپ بېقىشىڭ، ئۆز بىلى-
 مىڭنى ۋە پاراسىتىڭنى دەڭسەپ كۆرۈشۈڭ
 لازىم.

يەتمىش يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئېسىل خىسلەت
 باتۇرلۇقنىڭ زۆرۈر ئامىللىرىدىن بىرى، چۈن-
 كى ئۇ ھەرخىل ئۇلۇغۋار ھېسسىياتنى قوزغاي-
 دۇ. ئۇ كىشىنىڭ خۇشاللىقىنى ئاشۇرىدۇ،
 كۆڭۈل - كۆكسىنى ئازادە قىلىدۇ، نەزەر
 دائىرىسىنى كېڭەيتىدۇ، تەربىيىلىنىشىنى يۇقى-
 رى پەللىگە كۆتۈرىدۇ، ھەيۋەتلىك سالاپەتنى
 ئارزۇسىغا ئايلاندۇرىدۇ. ئۇ قەيەردە ئىپادىلەن-
 سە، شۇ يەردە كىشىنىڭ دىققىتىنى تارتىدۇ.
 ئامەت مۇئەككىلى مەردانلىق بىلەن ئۆز كارا-
 مىتىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ مۈشكۈل شارائىتىمۇ
 ئىرادىنى باشقۇرالايدۇ. ئوچۇق كۆڭۈللۈك،
 مەردلىك ۋە ئۈنىڭدىن باشقا ھەممە مەشھۇر
 پەزىلەتلەر ئەنە شۇنىڭدىن ھاسىل بولىدۇ.

يەتمىش سەككىزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، خوتۇن ئالساڭ ھەر
 كېچە يېقىنچىلىق قىلما، «ھەر دائىم مۇشۇند-
 ىداق بولىدىغان ئوخشايدۇ» دەپ ئادەتلىنىپ
 قالمىسۇن، ناۋادا بىرەر ئۆزىڭنىڭ ئىش - زۆ-
 رۇرىيەت بولۇپ قالسا ياكى سەپەرگە چىقىشقا
 توغرا كەلسە، سېنىڭ يوقلۇقۇڭدا سېنى، يەنى
 سەن بىلەن بىللە بولۇشنى ئارزۇ قىلىپ تاقەت-
 سىزلىنىدۇ. ئىمكان بار خوتۇنۇڭنى ياتلارغا
 كۆرسەتمىگىن. خىزمەتكارنى، ھەتتا ياشانغان
 بولسىمۇ، خوتۇنۇڭ بار ئۆيگە كىرگۈزمە. ھەر
 دائىم ئۆزۈڭنى غەيرەتلىك تۇت، غەيرەتسىز
 كىشىنى ئادەم سانما، خۇدايتائالا پەرزەنت ئاتا
 قىلسا، ئوبدان پەرۋىش قىل!

يەتمىش توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، قىيىن ھالەتتە قالغاندا جەسۇر يۈرەك ئەڭ ياخشى ھەمراھ. دۇر. ئەگەر يۈرەك ئاجىز كېلىپ قالسا، ئۇنىڭغا ئەڭ يېقىن ئەزانى ئىشقا سالساڭ بولىدۇ. ئۆز كۈچىگە تايىنىدىغان كىشى ئازاب - ئوبىقۇبەتكە ھەممىدىن بەك بەرداشلىق بېرەلەيدۇ، كۈلپەتلىك تەقدىرگە باش ئەگمەيدۇ، باش ئېگىدىغان بولسا، كۈلپەتلىك تەقدىر ئىلاھى تېخىمۇ ھەددىدىن ئاشىدۇ. مۈشكۈل ئەھۋالغا دۇچ كەلگەندە، بەزىلەر ئۆز - ئۆزىگە مەدەت بېرەلمەي ھەمدە قانداق بەرداشلىق بېرىشنى بىلەلمەي قالىدۇ - دە، مۈشكۈللۈك ھەسسىدە لەپ ئاشىدۇ. ئۆز - ئۆزىنى چۈشىنىدىغان كىشىلەر ئەتراپلىق ئويلىنىپ، ئۆزىدىكى ئاجىزلىقنى يېگەلەيدۇ. زېرەك ۋە ئېھتىياتچان كىشىلەر ھەممىنى، ھەتتا يۇلتۇزلار تۈركۈمىنى بويىسۇندۇرالايدۇ.

سەكسەننەچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، تۇرمۇشۇڭنى قالا-
 يىمقان ئۆتكۈزمەي، مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇر.
 ئالدىراش ئىشقا يولۇققاندىمۇ ئالدىن كۆرۈش،
 ھۆكۈم قىلىش ئىقتىدارىغا ئىگە بول. دەم
 ئېلىش يوق تۇرمۇشقا چىداش مۇمكىن ئە-
 مەس، ئۇ خۇددى كەچكىچە يول يۈرۈپ بىرەر
 كىچىك ساراينى يولۇقتۇرمىغانغا ئوخشايدۇ.
 تۇرمۇشنى خۇشال ئۆتكۈزۈش يولى — كۆپ
 بىلىمگە ئىگە بولۇش؛ گۈزەل تۇرمۇش بەرپا
 قىلىش ئۈچۈن قىلىشقا تېگىشلىك بىرىنچى
 ئىشىمىز — قەدىمكىلەر بىلەن سۆزلىشىش —
 ئۆزىمىز تۇغۇلغاندىن كېيىنلا باشقىلارنى چۈ-
 شىنىشىمىز، ئۆزىمىزنى چۈشىنىشىمىز لازىم.
 كىتاب بىزنىڭ يېتىلىشىمىزگە سادىقلىق بىلەن
 ئىمكان بېرىدۇ. ئىككىنچى ئىش ھايات كىش-
 لەر بىلەن سۆزلىشىش — دۇنيادىكى بارلىق
 گۈزەل شەيئىلەرنى كۆرۈشىمىز لازىم. ھەممىلا
 شەيئى بىرلا جايغا ئورۇنلاشقان ئەمەس.

سەكسەن بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، كۆرىدىغان كىشى-
 لەرنىڭ ھەممىسىنىڭلا كۆزى ئېچىقلىق ئە-
 مەس، كۆزىنى ئاچقان كىشىلەرنىڭ ھەممىسى-
 نىڭلا كۆرەلشى مۇمكىن ئەمەس. بەك كېچى-
 كىپ ھوشنى تېپىش تىنچ - ئامانلىققا ئىگە
 قىلمايدۇ، بەلكى پۇشايمانغا قالدۇرىدۇ. بەزىلەر
 ھېچنېمىنى كۆرەلمەس بولۇپ قالغان چېغىدا
 ئاندىن كۆرمەكچى بولىدۇ، ئۇلار ئۆزىنى باي-
 قاشتىن ئاللىبۇرۇنلا ئۆي - جايىدىن ۋە مال
 - دۇنياسىدىن ئايرىلغان بولىدۇ. ئرادىسىز
 ئادەمنى چۈشىنىش ئىقتىدارىغا ئىگە قىلىش
 تەس، چۈشىنىش ئىقتىدارى يوق ئادەمنى ئى-
 رادىگە ئىگە قىلىش تېخىمۇ تەس. كىشىلەر
 خۇددى يولدا ئەمماغا يولۇققاندىكە ئۇلاردىن
 ئۆزىنى قاچۇرىدۇ ۋە ئۇلارنى مازاق قىلىدۇ،
 چۈنكى ئۇلار سەمىمىي مەسلىھەتكە قۇلاق
 سالمايدۇ، ئۇلار دەل كۆزىنى ئاچماستىن كۆر-
 مەكچى بولىدىغانلار.

سەكسەن ئىككىنچى نەسەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، مىننەتدارلىق بىل-
 دۈرۈشنى مېھىر - شەپقەت قىلىشقا ئايلاندۇ-
 رۇش — دانا تەدبىر. كىشىگە مېھىر - شەپ-
 قەت قىلىش كىشىنىڭ خىزمىتىگە ھەق بې-
 رىشتىنىمۇ ئەلا؛ ۋاقتىدا ياردەم بېرىش سېنى
 تېخىمۇ ئۆچمەس ئوبدان نامغا ئىگە قىلىدۇ.
 كىشىگە ئىلتىماس قىلىشنى كۈتمەيلا ياردەم
 بەرسەڭ ياردەم قوبۇل قىلغۇچى تېخىمۇ ئېغىر
 مەجبۇرىيەت سېزىمىغا ئىگە بولىدۇ، ئۇنىڭدىن
 باشقا، مەجبۇرىيەت مىننەتدارلىق ھېسسىياتىغا
 ئايلىنىدۇ. بۇنداق ئايلىنىش ناھايىتى سىرلىق
 بولىدۇ: باشتا سەن قەرز قايتۇرساڭ، كېيىنچە
 قەرز ھەقدارنىڭ ئۈستىگە يۆتكىلىدۇ. بۇ تەر-
 بىيە كۆرگەن كىشىلەرگىلا مۇۋاپىق كېلىدۇ؛
 يۈزسىز مۇتەئەھمەلەر ئۈچۈن ئېيتقاندا، ئالدىن
 ھەق بېرىش رىغبەتلەندۈرۈش بولماستىن،
 بەلكى چەكلەشتۈر.

سەكسەن ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، ئوق بەدەنگە،
 يامان گەپ يۈرەككە سانجىلىدۇ. ئوبدان قەنت
 - گېزەك كۆڭۈلنى ياپىرتىدۇ. گەپ - سۆز
 زۈڭنى باشقىلارغا ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ئەپچىل
 ماھارەت كېرەك. نۇرغۇن ئىشلار گەپ - سۆز
 بىلەن پۈتىدۇ، گەپ - سۆزنىڭ ياردىمى بى-
 لەن قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلۇپ كېتەلەيسەن.
 كىشىلەر تەكەببۇرلۇق قىلغاندا ياكى ياسالما-
 لىق قىلغاندا، ئۇلارغا قۇرۇق گەپ - سۆز
 بىلەن تاقابىل تۇرساڭ بولىدۇ. شاھلارنىڭ
 گەپ - سۆزى ئىنتايىن قايىل قىلىش كۈچىگە
 ئىگە. ئاغزىڭنى شېكەر قاپلىسۇن، گەپ -
 سۆزۈڭنى ھەتتا دۈشمىنىڭمۇ ياخشى كۆرىدۇ.
 غان شېكەردەك قىل. باشقىلارنىڭ مەستلىكى-
 نى كەلتۈرۈشنىڭ بىردىنبىر يولى —
 مۇلايىملىق ھەم تاتلىقلىق.

سەكسەن تۆتىنچى نەسەھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، يوقلاڭ ئىشلارغا كۆپ ئارىلاشمىساڭ خورلانمايسەن. باشقىلارنىڭ ھۆرمىتىگە ئىگە بولاي دېسەڭ، ئاۋۋال ئۆز - ئۆزۈڭنى ھۆرمەت قىل. ئۆزۈڭنى مەيلىكىگە قويۇۋەتمەي، ئۆزۈڭگە قاتتىقراق بول، ئۆزۈڭنى قارشى ئالىدىغان جايغا بارساڭ، ئوبدان مۇئامىلىگە ئېرىشەلەيسەن. تەكلىپ قىلىمىغان يەرگە ئۆزۈڭ كېلىۋالما، چاقىرىمىغان يەرگە ئۆزۈڭ بېرىۋالما. مۇبادا مەجبۇرىيەتنى ئۆزلۈكۈڭدىن ئۈستۈڭگە ئالساڭ، ئىش بۇزۇلسا، خەق سەندىن ئاغرىنىدۇ؛ ئىش ۋۇجۇدقا چىقسىمۇ، باشقىلار ساڭا رەھمەت دېمەيدۇ. باشقىلارنىڭ ئىشىغا قول تىقساڭ، ئاسانلا مەس - خىرىگە قالسىەن؛ ئارىلىشىشقا تېگىشلىك بولمىغان ئىشلارغا ئارىلاشساڭ، كۆپىنچە رەسۋا بولۇپ قايىتسەن.

سەكسەن بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھۆرمەتكە ئىگە بولاي دېسەڭ، باشقىلارنىڭ سېنى بەك قىزغىن سۆيۈشىدىن ساقلان. نەپرەتلىنىشكە قارىغاندا سۆيۈشنى تىزگىنلەش تەسرەك. مۇھەببەت بىلەن ھۆرمەت بىر ئىش ئەمەس. كىشىنى بەك قورقۇتماسلىق كېرەك، بەك سۆيىدۈرمەسلىكمۇ كېرەك. مۇھەببەت تۇيغۇسى كىشىلەرنى بىر - بىرىگە ھەددىدىن زىيادە تونۇش قىلىپ قويىدۇ، شۇنداقلا بىر - بىرىنى ھۆرمەت قىلىدىغان، بىر - بىرىنى سۆيىدىغان قائىدىگە ئەمەل قىلمايدىغانمۇ قىلىپ قويىدۇ. شۇڭا، باشقىلار سېنى ئەڭ ياخشىسى ئەركىنلىك بىلەن ئەمەس، ھۆرمەت بىلەن سۆيىدىغان بولسۇن.

سەكسەن ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، كەيپىڭ ئۆرلەپ
 قالغاندا ھەرىكەت قىلىشتىن ساقلان، بولمىسا
 ھەممىلا ئىشنى قالايمىقانلاشتۇرۇپ قويسەن.
 ئادەم ئۆزىنى تۇتالماي قالغاندا، ھەرىكىتى قې-
 لىپتىن چىقىپ كېتىدۇ؛ قاتتىق ھاياجان ئا-
 دەمنى ھامان ئەقلىدىن ئازدۇرىدۇ. بۇنداق
 چاغدا ئۆز ھاياجىنىنى باسالايدىغان ئۈچىنچى
 تەرەپتىن مەسلىھەت سورىماق لازىم. چۈنكى
 ئەھۋال ئۆزۈڭگە قاراڭغۇ، ياندىكىلەرگە ئايان
 بولىدۇ. ئېھتىياتچان كىشىلەر روھىي كەيپىياتى
 ئۆرلەپ قالغانلىقىنى سەزگەن ھامان ئۆزىنى
 بېسىۋالىدۇ ھەمدە كەيپىياتىنى پەسەيتىۋالىدۇ.
 ئۇنداق قىلمىسا، قېنى قىزىپ قاراملىق قىلىپ
 قويۇشى مۇمكىن. بىردەملىك قاتتىق غەزەپ
 ئادەمنىڭ نەچچە كۈنلەرگىچە ئۆپكەسىنى با-
 سالماسلىقىغا، ھەتتا ئابروىنىڭ تۆكۈلۈشىگە
 سەۋەب بولىدۇ.

سەكسەن يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، تەربىيە كۆرگەن،
 ئەدەبلىك ئەركەك ئۆز ئايالىنى دائىم ھۆرمەت-
 لەيدۇ، ئۇنىڭ كۆڭلىنى رەنجىتمەيدۇ، ئايالى
 بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئىش قىلىدۇ. ئايالى ۋە
 بالىلىرىغا ئوچۇق چىراي ۋە شېرىن سۆز بىلەن
 مۇئامىلە قىلىدۇ، يېمەك - ئىچمەك ۋە كىيىم-
 نىشتە تەڭلىكتە قالدۇرمايدۇ، تۇرمۇشنى ياخ-
 شى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن تىرىشىدۇ. تاپقىنىنى
 بىھۈدە يەرلەرگە سەرپ قىلماي، پەقەت ئائىلە-
 سى ئۈچۈن ئىشلىتىدۇ. ئوتۇن يېرىش، سۇ
 ئەكىلىش ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىغىرراق ئۆي
 ئىشلىرىدا ئايالغا ياردەم بېرىدۇ.

سەكسەن سەككىزىنچى نەسبەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، تەربىيە كۆرگەن،
 ئەدەبلىك ئەر كەچقۇرۇن ئىشتىن قايتقاندا
 كوچىلاردا لاغايلاپ يۈرمەستىن، ئۇدۇل ئۆيگە
 قايتىدۇ. ئايالنىڭ ئاتا - ئانا، ئاكا - ئۇكا ۋە
 ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنى ھۆرمەتلەپ، ئۇلار بى-
 لەن باردى - كەلدى مۇناسىۋەت قىلىپ تۇ-
 رىدۇ. ئايالنىڭ بىرەر ئىشىدىن نارازى بولسا،
 ئۇنىڭغا نارازىلىقىنى مۇلايىملىق بىلەن بىلدۈ-
 رۇپ، نەسبەت قىلىدۇ. ئەگەر ئانىسى بىلەن
 ئايالى يەنى قېيىن ئانا بىلەن كېلىن ئوتتۇرىد-
 ىدا كېلىشەلمەسلىك بولسا، ھەر ئىككىسىگە
 نەسبەت قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى
 كېلىشەلمەسلىكنى تۈگىتىشكە تىرىشىدۇ.

سەكسەن توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، بەش كىشى بەش
ئەيىبكە يول قويسا، بەش پۇشايمانلىق يېمە-
شنى تېتىيدۇ. بىرىنچىسى، زۆرۈر ئىشنى ئار-
قىغا سۆرەيدۇ، نەتىجىدە ۋاقتى كېتىدۇ؛ ئىك-
كىنچىسى، يېقىن دوستىنى خاپا قىلىدۇ، نەتى-
جىدە بالاغا مۇپتىلا بولىدۇ؛ ئۈچىنچىسى،
دۈشمەندىن ئېھتىيات قىلىشتىن غاپىل بولىدۇ،
نەتىجىدە زىيان تارتىدۇ؛ تۆتىنچىسى، ھايالىق،
ئىپپەتلىك خوتۇننى قولدىن چىقىرىپ قويد-
ۇ، نەتىجىدە يامان خوتۇنغا ئۇچرايدۇ؛ بە-
شىنچىسى، گۇناھلىق ئىشلاردىن قورقمايدۇ،
ئاقىۋەت ئۆلۈمگە مەھكۇم بولىدۇ.

توقسىنىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، نەپسىڭنى بىزارلىق كەلتۈرۈپ ئېرى قاچمايدىغان شەكىلدە ئېلىپ دەت قىلىشقا دەۋەت قىل. نەپىس تۇلپارىڭدا بىر ئاز كۈچ - قۇۋۋەت قالدۇرۇشۇڭ، ئۇنى پۈتۈنلەي نەپىسىز قالدۇرۇشۇڭدىن ياخشى. تۈنۈگۈنكى رىسقىڭنىڭ بۈگۈنگە پايدىسى بولمىغىنىدەك، تۈنۈگۈنكى توقلىقىڭنىڭمۇ بۈگۈنكى ئاچلىققا پايدىسى يوق! ئەگەر ئەھدى-نىڭ رۇخسارى ۋاپا خالى بىلەن زىننەتلەنسە، ھەرقانداق كۆڭۈلنىڭ قۇشى ئۇنىڭ دامىغا چۈشمەي مۇمكىن ئەمەس. تەپەككۈر نەزەرى بىلەن ھەرقانداق ئەھۋال چېھرىسىگە باقساڭ شۇنى ھېس قىلسەنكى، ئۇنىڭ بىر ئۇچى ئا-مانەتكە چېتىقلىق، يەنە بىر ئۇچى خىيانەتكە باغلىنىشلىقتۇر.

توقسان بىرىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئائىلە — رەندە:
 ئۇ بىر — بىرىگە پۈتۈنلەي ھىم كەلمەيدىغان
 ئىككى پارچە ياغاچنى ياپسا قىلىپ، بىر —
 بىرىگە ھىم قىلغاندەك، ئەر — ئايالنى تەدرى-
 جىي ئاڭلىق ياكى سۈركىلىش ئارقىلىق ئادەت-
 لىنىش شەكلىدە بىر — بىرىگە ياپسا قىلىدۇ.
 مۇھەببەت ئۇنى يەملەيدۇ. ئەگەر خوتۇن ياش
 بالىلار (تالا) غا قارىغۇچى بولسا، ئۇ، ھەر
 قانچە ئايدەك ۋە قۇياشتەك گۈزەل بولمىسۇن،
 بىر نابىكاردۇر. بۇنداق خوتۇننى ھەرگىز ئالما.
 چۈنكى، ئۇ ئۆلگىچە سېنىڭ بوينۇڭغا سېلىد-
 غان ئۈزۈلمەس بىر يىپتۇر. ئۇنىڭ بىلەن
 تىرىكلىك ئەيلىمەكنىڭ ئاخىرى ئازابتۇر. بىر
 ھىيلىگەر خوتۇننىڭ ھىيلىسى، قىرىق ئەرنىڭ
 ھىيلىسىدىن ياماندۇر.

توقسان ئىككىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، ئەگەر قانداقلا
 تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ كۈلپەتتىن قۇتۇلالا-
 مىغاندا، تەمكىنلىك بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋې-
 لىش، سەۋر - تاقەت قىلىش كېرەك، بۇ
 نۇقتىنى ئېسىڭلاردا چىڭ تۇتۇڭلار. سىلەر
 كەلگۈسىگە ئېتىبار بىلەن قارىساڭلار، ئۇنداقتا
 تەشۋىشلەنمەڭلار، ھەرگىز ئۇنتۇپ قالماڭلار:
 چوقۇم جاسارەت بىلەن ئۆزۈڭلارنى تۇتۇۋې-
 لىڭلار، سەۋر - تاقەت قىلىڭلار. ئۆزۈڭنى
 ئەجىرىڭ تارىخقا پۈتۈلىدىغان، كىشىلەر تەرىپ-
 ىدىن ئالقىشلىنىدىغان ئىشلارنى قىلىشقا ئا-
 دەتلەندۈر. سىنالمىغان دوستقا سىر ئېيتقان كى-
 شىنىڭ ئىشى دەل ئۆزىنى دەرياغا تاشلاپ،
 دوستىغا خىتاب قىلغان ھالدا: «مېنى غەرق
 بولۇشتىن قۇتقۇزۇڭلار!» دەپ داد سالغان
 كىشىنىڭ ئىشىغا ئوخشايدۇ.

توقسان ئۈچىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، كىشىلەرنىڭ تەكەببۇرلانىماقتىن مۇددىئاسى ئۆز نۇقسانلىرىنى يېپىش ئۈچۈندۇر، ئۇلار تەكەببۇرلانغانسېرى ئۆزىنىڭ يامان ۋە قەدىرسىزلىكىنى شۇنچە ئاشكارىلايدۇ. ئادەمگە تەكەببۇرلۇق بوھرانى قانچە يېقىنلاشقانسېرى ئۇ ئادىمىيلىكتىن شۇنچە يىراقلاشتۇرىدۇ. ئەكسىچە بولغاندا بولسا، ئۇ كەمتەرلىك لىباسىنىڭ ھارارىتى ئارقىلىق كىشى قىممىتىنى تېخىمۇ يۈكسەلدۈرىدۇ. ئا- يانكى، ئادەمگە ئەقىل يېتىشمىسە، ئۇنىڭدا شۇنچە تەكەببۇرلۇق بولىدۇ. ئۇلۇغلۇق ۋە سائادەتمەنلىك يۇقىرى ھىممەتلىك بولۇشتىن كېلىپ چىققان بولۇپ، بىر - بىرىدىن ئايرىلا- مايدۇ.

توقسان تۆتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنىكى، ھەر قاچان خوتۇن
 ئالساڭ، خوتۇنۇڭنى ھۆرمەت قىل ۋە ھەر
 قانچە قەدىرلىك نەرسەڭ بولسىمۇ ساڭا ئىتتا-
 ئەت قىلغان، ئاق كۆڭۈل، توغرا يوللۇق خو-
 تۇنۇڭ ۋە ئوغلۇڭدىن ئايىما، قىزغانما.
 خوتۇن ئېلىشتا خوتۇننىڭ مال - مۈل-
 كىدىن، پۇلىدىن بىر نەرسە كېلىشنى ئىزدىمە
 ۋە خوتۇنۇڭ شۇنداق بولسۇنكى، خوتۇنلۇققا،
 ئۆي تۇتۇشقا لايىقلىقى بولسۇن، ئۆي ئىشلىرى-
 نى بىلىدىغان، ئۆزىنىڭ ھالال يولدىشىنى
 سۆيگۈچى، ھايالىق، نومۇسلۇق، ئۆزىنى ھا-
 رامدىن ساقلىغۇچى بولسۇن، يەنە ئۆز مەرتى-
 ۋەڭدىن يۇقىرى، ئۆزۈڭدىن باي خوتۇننى
 ئالما. خوتۇنۇڭ ئالدىدا تۆۋەن ئورۇندا بولمى-
 غايىسەن.

توقسان بەشىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، خوتۇنۇڭ بالاغەتكە يەتكەن، ئەقىللىق بولۇشى لازىم. ئۇ ئۆي تۇتۇش يوللىرىنى بىلسۇن. بەك ياش، بويىغا يېتەر - يەتمىگەن كىچىك قىزنى ئالما. چۈنكى مەرد ئادەملەر خوتۇننى ئائىلىنى ياخشىلاش ئۈچۈن ئالىدۇ. پەقەت جىما ئۈچۈنلا ئالمايدۇ. ئالغان خوتۇنۇڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ مەكتەپنىڭ توغرا تەربىيىسىنى ئالغان، ئۆي تۇتۇش تەدبىرلىرىنى ئۆگەنگەن بولسۇن، ئۇنداق خوتۇن قولۇڭغا كىرەر بولسا، ئۇنى ئېلىشتا بىپەرۋالىق قىلما.

خوتۇننى گۈزەللىكى ئۈچۈن ئەمەس، نومۇس ۋە ئىپىتى ئۈچۈن ئال. ئەگەر ئىپەت ۋە پاكلىقى بىلەن گۈزەللىكىمۇ بولسا تېخىمۇ ياخشى بولغىنى.

توقسان ئالتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، شۇنداق ئادەملەر-
 مۇ باركى، ئۇلار مۇھەببەت بوستانىنى ئارىلا-
 پ، ئۆيلىنىشكە قەدەم قويمايدۇ ۋە بۇ پەيز
 بېغىنىڭ گۈلزارىدىن گۈللەر ئۈزمەيدۇ، ئەك-
 سىچە دائىما غەم ئۆيىدە ئۆزلىرى يالغۇز -
 تەنھا ئولتۇرىدۇ. مەلۇمكى، ئۆيلىنىش يولىدا
 ۋە ئۇنىڭ سەرفى - خەرجى يولىدا قانچىلىك
 نەرسە ئىشلىتىلسۇن، كېيىنچىلىك بۇلار تول-
 دۇرۇۋېلىنىدۇ. ئەمما بۇ يولنى بېسىپ ئۆتۈش
 تۆۋەندىكىلەرگە ئەمەل قىلماق كېرەك. شۇند-
 اق قىزغا ئەلچى كىرگۈزۈلسۇنكى، بۇ قىزنىڭ
 مېھرى ئىسسىق، يۈزىدىن ئالىيجاناپلىق ۋە
 ئىپەت نامايان بولسۇن، پاكلىق ۋە پاكىزلىق
 پەردىسى ئارقىسىدا تەربىيەلەنگەن، چىرايلىق
 ئىش ۋە ئادەتلەرگە ئۆگىتىلگەن بولسۇن! بۇند-
 اق قىز ئەڭ ياخشى تارتۇق بولۇپ، ھايات
 داستىخىنىنىڭ لەززىتىنى مول قىلىدۇ.

توقسان يەتتىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ھېچ ۋاقىت خوتۇن-
نۇڭغا يامانلىق قىلما. خوتۇنۇڭ ۋە ئائىلە تاۋا-
بىئاتىڭنى ياخشى تۇتۇشۇڭ كېرەك. خوتۇنۇڭ-
مۇ سېنى ئاتا - ئانىسى ئورنىدا كۆرۈپ
مۇھەببەت باغلىسۇن. ساڭا ئىززەت ۋە ھۆر-
مەت قىلسۇن. ساڭا ئۇنىڭدىن ياخشى دوست
بولمايدۇ. ئەگەر خوتۇنۇڭغا قاتتىقلىق ۋە ئەخ-
لاقسىزلىق قىلساڭ، ساڭا ئۇنىڭدىن ئارتۇق
دۈشمەن بولمايدۇ. يات دۈشمەندىن ساقلىنىش
مۇمكىن، ئەمما خوتۇنۇڭ بىلەن ئوتتۇرۇڭدا
دۈشمەنلىك بولسا ساقلىنىش مۈشكۈل.
ئەر - خوتۇن تۇرمۇش قۇرۇشتىن ئاۋ-
ۋال بىر - بىرىنىڭ ئەخلاقىي ئادەتلىرى ۋە
مىجەز - خۇلقلىرىنى تولۇق ئۆگەنمىسە، ئۇلا-
رنىڭ تۇرمۇشى بەختلىك ئۆتمەيدۇ.

توقسان سەككىزىنچى نەسھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، مەيزاب (شاراب)
 ئىچمەكچى بولساڭ، ئاۋۋال ئۇنى قايسى تەرد-
 قىدە ئىچىدىغانلىقىنى بىلىۋال. ئەگەر تەرتىپ
 - قائىدىلىرىنى بىلمەي تۇرۇپ ئىچسەڭ، ئىچ-
 كەن شاراب سەن ئۈچۈن ئوغا بولىدۇ. تەر-
 تىپلىرىنى بىلسەڭ، دەرھەقىقەت، ئۇ سەن ئۇ-
 چۈن تەرياك (زەھەر قايتۇرغۇچى دورا) بول-
 دۇ. يېمەك - ئىچمەك - تائام ۋە شارابلارنى
 كۆرۈپ ھەددىدىن زىيادە ئىچسەڭ ۋە يېسەڭ
 ئۇ زەھەرگە ئايلىنىدۇ. ناۋادا تائام يېگەندىن
 كېيىن ئۇسساپ كەتسەڭ، ئۈچ مەرتىۋە ئۇس-
 سۇلۇق ئىچىپ ئاندىن مەيزاب ئىچ، يەنى
 ئۇسسۇلۇق ئىچمەي تۇرۇپ مەيزاب ئىچمە.
 ئەگەر ئۇسسۇمىغان بولساڭ، تائامدىن كېيىن
 ئۈچ سائەت تەخىر قىل. ئاندىن مەيزاب ئىچ-
 سەڭ بولىدۇ.

توقسان توققۇزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بولغان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، ئەگەر خوتۇن ئالساڭ، ئىززەت - ئىكرام بىلەن تۇتقىن، بۇ دۇنيالىقتا ھەرقانداق ئەزىز نەرسە بولسا، خوتۇنۇڭ ۋە بالاڭدىن ئايىما، خۇسۇسەن، قولىڭدا بولسىلا كۆيۈمچان خوتۇندىن، پەرمان بەردار ۋە مېھرىبان پەرزەنتتىن ھېچنەمەڭنى قىزغانما. خوتۇنۇڭنىڭ مال - مۈلكىنىڭ پېيىدا بولما. تولا خۇش چىراي (چىرايلىق) خوتۇننىمۇ ئالما. چۈنكى گۈزەللىك غەيرىلەر - نىڭ قىزىقىشىغا سەۋەب بولىدۇ. ئالغان خوتۇنۇڭ پاك دىن، چىرايى پاكىز، ئەر جىنىسىغا يېقىن يوللىمىغان، ئېتىقادلىق، شەرم - ھايالىق ۋە سادىق، جاۋاب ياندۇرمايدىغان، تاپقان مال - دۇنيالىرىڭنى ياخشى ساقلايدىغان بولسۇن. خوتۇنۇڭ ھەر قانچە مېھرىبان ۋە خۇش خۇي بولسىمۇ، ئۆزۈڭنى بىراقلا ئۇنىڭ قولىغا تاشلاپ بەرمە، پەرمانى ئاستىغا چۈشۈپ قالما.

يۈزىنچى نەسىھەت

ئەي مىللەتنىڭ ئائىلىدىكى ۋەكىلى بول-
 غان ئەر، شۇنى بىلگىنكى، يەر - جاي، ھويلا
 ئالماقچى بولساڭ، چوقۇم تىنچ ۋە ياخشى
 كىشىلەر ئولتۇراقلاشقان مەھەللىدىن ئال.
 شەھەرنىڭ ئەتراپىدىن ھويلا ئالمىغىن. شە-
 ھەرگە كىرىدىغان يول ئۈستىدىنمۇ ئالما. شۇ-
 نىڭدەك نەرقى ئەرزانكەن دەپ ۋەيرانە ئىما-
 رەتسىمۇ ئالما ھەم قوشنىلارغىمۇ دىققەت قىل.
 كىمدۇر بىرى: «قوشنا كۆرۈپ ئۆي ئال»
 دېگەنىكەن. بۇزۇر جۇمھۇر: «تۆت نەرسە ئىز-
 سانغا زور بالادۇر» دەيدۇ: بىرى، يامان قوش-
 نا؛ ئىككىنچى، سېنىڭ ھال - ئەھۋالىڭدىن
 خەۋەردار بولۇپ تۇرىدىغان، يەنى سېنىڭ
 ماڭغان - تۇرغىنىڭنى كۆزىتىپ تۇرىدىغان
 كىشى؛ ئۈچىنچى، كۆپ خوتۇن، تۆتىنچى،
 ھەسەتخورلۇق. ئىمكان بار ئەمەلدار - خو-
 جىلار ۋە ئۆلىمالارغا قوشنا بولۇپ قېلىش
 ئېھتىمالى بولغان جايدىنمۇ ھويلا ئالما.

ئەلىشىر نەۋائىينىڭ «چېھل ھەدىس» ناملىق ئەسىرىدىن^①

مۇھەررىردىن: «چېھل ھەدىس» («ئەر-
بەئىن» دەپمۇ ئاتىلىدۇ) ئەلىشىر نەۋائىينىڭ
ئىجادىي مىراسلىرى ئىچىدىكى ئەخلاقىي تېمى-
غا ئائىت ئەسەر. نەۋائىي بۇ ئەسەرنى ئەيدۇ-
رەھمان جامىنىڭ «ئەربەئىن» ناملىق ئەسىرى-
دىن تاللانغان ھەدىسلەر ئاساسىدا ئىشلەپ
چىققان. بۇ ئەسەرگە تاللانغان قىرىق ھەدىس
كىشىلىك ھاياتتا ناھايىتى زۆرۈر بولغان ئەدەب
- ئەخلاق مىزانلىرى ۋە ھېكمەتلىك سۆزلەر.
دىن ئىبارەت. بۇ سۆزلەر «سەھىھۇل - بۇخا-
رى» ۋە «سەھىھۇل - مۇسلىم» قاتارلىق ھە-
دىس كىتابلىرىدىن ئېلىنغان بولۇپ، بۇلار
ئەڭ ئىشەنچلىك ۋە ئەڭ مۆتىۋەر ھەدىسلەر دەپ

① بۇ ئەسەرنى جاپپار ئەزم شاھ كۇچادىن تېپىلغان قوليازما-
سىغا ئاساسەن نەشرگە تەييارلاپ، «بۇلاق» مەجمۇئەسىنىڭ 1994 -
يىللىق 4 - سانىدا ئېلان قىلغان. بۇ كىتابىمىزغا شۇ بويىچە ئېلىندى.

قارالغان. بۇ ھەقتە نەۋائى بۇ ئەسەرنىڭ مۇ-
قەددىمىسىدە:

ئوقۇغاندا بۇخارىيۇ مۇسلىم،
قىرىق سۆز بارچە شۈبھەدىن سالىم.
دېگەن. نەۋائىي بۇ قىرىق ھەدىسنى ئە-
رەبچىدىن تۈركىي تىلغا نەزىمىي شەكىلدە تەر-
جىمە قىلغان ۋە ئۇنىڭ مۇقەددىمە، خاتىمىلى-
رىنى يېزىپ، ئايرىم بىر ئەسەر ھالىتىگە كەل-
تۈرگەن. نەۋائىي بۇ ئەسەرنى ۋۇجۇدقا چىقىد-
ىرىش ئۈچۈن ھىجرىيە 886 - (مىلادىيە 1481
— 1482 - يىللىرى) ئۈستاز ئەبدۇرەھمان
جامىدىن دۇئا ۋە ئىجازەت ئالغاندىن كېيىن،
بىر - ئىككى كۈن ئىچىدە ئۇنى تاماملىغانلىقىد-
ىنى ئېيتقان. نەۋائىيىنىڭ بۇ تەرجىمە ۋە
شەرھلىرىدىن ئۇنىڭ خەلقپىللىق، تەرەققىي-
پەرۋەرلىك ئىدىيىسىنى ئوچۇق كۆرۈۋالغىلى
بولىدۇ. گۇمانىستىك خاراكتېر نەۋائىيىنىڭ
باشقا ئەسەرلىرىدىكىگە ئوخشاشلا «چېھل ھە-
دىس» تىمۇ ئالاھىدە جۇلالىنىپ تۇرىدۇ. شۇڭا
ئەلىشىر نەۋائىيىنىڭ بىر پۈتۈن ئىدىيە سىستېمىسى.

مىنىنى ئۆگەنگەندە ۋە تەتقىق قىلغاندا « چېپىل
ھەدىس » مۇ مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە .

(1) سىلەرنىڭ ھېچ بىرىڭلار ئۆزۈڭلەر-
گە راۋا كۆرگەننى ئۆزگە قېرىندىشىڭلارغا راۋا
كۆرمىسەڭلەر، كامىل مۇسۇلمان بولالمايسىز-
لەر .

(2) ئادەملەرگە رەھىمدىل بولمىغان
كىشىگە تەڭرىمۇ رەھىم قىلمايدۇ .

(3) تىلىدىن ۋە قولىدىن مۇسۇلمانلارغا
ئازار يەتكۈزۈشكەن ۋە يەتكۈزمەيدىغان كىشى
ھەقىقىي مۇسۇلماندۇر .

(4) مۆمىن كىشىلەر ئىككى خىل ئىل-
لەتتىن خالىيدۇر . ئۇنىڭ بىرى بېخىللىق ، يە-
نە بىرى يامان خۇلق .

(5) سەھەردىكى ئۇيقۇ رىزقىنى كېمەي-
تىدۇ .

(6) كىشى تەكەببۇرلاشقانسېرى ئۇنىڭ-

دا ئىككى خىل خۇسۇسىيەت كۈچىيىپ باردى.
دۇ. ئۇنىڭ بىرى دۇنياغا ھېرىسمەنلىك، يەنە
بىرى چاكنى ئارزۇ - ھەۋەس.

(7) دۇنيا بىر لەنەتگەردىدۇر، تەڭرى
زىكرىدىن باشقا، دۇنيانىڭ بىھۇدە ئىشلىرىمۇ
يىرگىنىشلىكتۇر.

(8) تەڭرى تائالا ئوچۇق يورۇق مۇئا.
مىلىنى ۋە خۇشخۇي ئادەملەرنى ياخشى كۆردى.
دۇ.

(9) ھەمىشە تاھارەت بىلەن يۈرگىن،
تاھارىتىڭنىڭ تازىلىقى رىزىقىڭنى ئاشۇرىدۇ.

(10) ياخشىلىقنى ئوچۇق چىراي،
خۇشخۇي ئادەملەردىن كۈتۈڭلار.

(11) مۆمىن كىشىگە يىلان بىر تۆشۈك.
تىن ئىككى قېتىم چېقىلمايدۇ.

(12) دىنار ۋە دەرھەمگە (پۇل - مالغا)
قۇل بولغانلارغا لەنەت.

(13) تولا كۈلۈش ئادەمنىڭ كۆڭلىنى ئۆلتۈرىدۇ.

(14) كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇ خەير - ئېھسان قىلىشتا، بېھۇدە ئىشلاردىن ئۆزىنى تارتىشتا، ياخشى كىشىلەرنى دوست تۇتۇشتا ۋە يامان ئادەملەرنى دۈشمەن تۇتۇشتا پەقەت تەڭرىنىڭ رىزالىقىنىلا نىيەت قىلغان بولسا، دېمەك ئۇ كىشى ئۆز ئىمانىنى مۇكەممەل ساقلىغان بولىدۇ.

(15) جەننەت ئانىلارنىڭ ئايىغى ئاستىدا.

(16) مەجلىس، يىغىلىشلاردا ئاڭلىغان سۆزلەر ئامانەتتۇر.

(17) ئۆزىنىڭ ئەيىبىنى بىلىپ، باشقىدەلارنىڭ ئەيىبىنى سىر ساقلىغان ئادەم ئەڭ ياخشى ئادەمدۇر.

(18) مەسلىھەت بەرگۈچى كىشى ئامان.

نەتداردۇر.

(19) كىشى مال دۇنيانىڭ كۆپلۈكى

بىلەن ئەمەس، بەلكى نەپسنىڭ توقلۇقى بىلەن بايدۇر.

(20) كۆڭلى - كۆكسى كەڭ بولۇش

ھەقىقەتەن پايدىلىقتۇر.

(21) مىننەت قىلىش سېخىلىقنىڭ ئا-

پىتىدۇر.

(22) قانائەت تۈگىمەس بايلىقتۇر.

(23) كىشىلەرنىڭ قولىدىكى نەرسىدىن

تەمە قىلماسلىقنىڭ ئۆزى ھەقىقىي بايلىقتۇر.

(24) كىشى ئۆز تىلى بىلەن بالا -

قازاغا دۇچار بولىدۇ.

(25) باشقىلارنىڭ كەمچىلىكىنى كۆ-

رۈپ ئۆزىنى تۈزەتكەن ئادەم بەختلىكتۇر.

(26) كىشىلەرگە تەشەككۈر ئېيتمايدى-

غان ئادەم تەڭرىگىمۇ تەشەككۈر ئېيتمايدۇ.

- (27) ئىلىم - بىلىمنى كىشىلەردىن ئا-
ياشقا، مەنئى قىلىشقا بولمايدۇ.
- (28) ئىنسانلارغا پايدا - مەنپەئەتى
كۆپ تېگىدىغان كىشى ئىنسانلارنىڭ ئەڭ
ياخشىسىدۇر.
- (29) مەنىسىز سۆزلەرنى ئېيتىشتىن
ساقلىنىش — مۇسۇلمانچىلىقنىڭ نەقەدەر چە-
رايلىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.
- (30) ئۆلۈم كىشىگە يېتەرلىك پەندۇ -
نەسىھەتتۇر.
- (31) ياخشى گەپ قىلىش مۇسەددەقە بەر-
گەنلىكتۇر.
- (32) ئاڭلىغانلا گەپنى باشقىلارغا سۆز-
لەۋىرىدىغان ئادەم گۇناھكاردۇر.
- (33) ھەربىر ئىشنىڭ سەۋەبى، جەريانى-
لىرىنى ئېتىبارغا ئېلىش ھەقىقىي ئېھتىياتچان-
لىقتۇر.

- (34) بىر - بىرىڭلارغا سوۋغا - سالام
بېرىشىپ دوست بولۇڭلار.
- (35) ناتونۇش، يالغۇز ئاياللارغا تاشلىد-
غان ھەربىر شەھۋانە كۆز شەيتاننىڭ ئوتى
دېمەكتۇر.
- (36) گاھى - گاھىدا كۆرۈشۈپ تۇ-
رۇش مۇھەببەتنى ئاشۇرىدۇ.
- (37) ۋەدىنىڭ ئۆزى پەرھىزدۇر.
- (38) كۈرەشتە رەقىبىنى يەڭگەن ئادەم
باتۇر ئەمەس، بەلكى غەزىپى كەلگەندە ئۆزىنى
تۇتۇۋالالايدىغان ئادەم باتۇر.
- (39) قەرز بولسا دىن ئۈستىدىكى داغ-
دۇر.
- (40) مۆمىن كىشى قوشنىسى ئاچ تۇ-
رۇپ، ئۆز قورسىقىنى تويغۇزمايدۇ.

«قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىسلەردىن تاللانما» دىن ①

باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە (كىرىشكە) ئى-
جازەت سورىمىغۇچە ۋە ئۆي ئىگىسىگە سالام
بەرمىگۈچە كىرمەڭلار، ۋەز - نەسھەت ئېلى-
شىڭلار (يەنى بۇ گۈزەل ئەخلاق ئەدەبىكە
ئەمەل قىلىشىڭلار) ئۈچۈن بۇ (يەنى ئىجازەت
سوراپ ۋە سالام بېرىپ كىرىش ئۈشتۈمۇت
كىرىشتىن) سىلەرگە ياخشىدۇر. ئەگەر باشقى-
لارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم بولمىسا سىلەرگە
ئىجازەت بېرىلمىگۈچە كىرمەڭلار، ئەگەر سى-
لەرگە قايتىڭلار دېيىلسە، قايتىپ كېتىڭلار،
قايتىپ كېتىش سىلەر ئۈچۈن ئەڭ ياخشىدۇر،
ئاللاھ سىلەرنىڭ قىلىدىغان ئەمەللىرىڭلارنى

① بۇ كىتابنى مۇھەممەد سالىھ تۈزگەن بولۇپ، مىللەتلەر
نەشرىياتى تەرىپىدىن 1998 - يىلى 3 - ئايدا نەشر قىلىنغان. بۇ
كىتابىمىزغا مەزكۇر كىتابتىن ئۇزۇندىلەرنى كىرگۈزدۈك.

بىلىپ تۇرغۇچىدۇر. شەخسىي تۇرالغۇ بولمى-
غان (يەنى دۇكان - سارايلارغا ئوخشاش)
ئۆيلەرگە ھاجىتىڭلار چۈشۈپ كىرسەڭلار،
سىلەرگە ھېچ گۇناھ يوقتۇر، ئاللاھ سىلەرنىڭ
ئاشكارىلىغىنىڭلارنىمۇ، يوشۇرغىنىڭلارنىمۇ بى-
لىپ تۇرىدۇ.

— سۈرە نۇر 27، 28، 29 - ئايەتلەر.

ياخشى ئىشقا ۋە تەقۋادارلىققا ياردەملى-
شىڭلار، گۇناھقا ۋە زۇلۇمغا ياردەملەشمەڭلار،
ئاللاھ (نىڭ ئازابى) دىن قورقۇڭلار، ئاللاھ-
نىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىق.

— سۈرە «مائىدە» (5 - سۈرە)، 2 - ئايەت.

ماللار ۋە بالىلار دۇنيا تىرىكچىلىكىنىڭ
زىننىتىدۇر.

— سۈرە «كەھف» (18 - سۈرە)، 46 - ئايەت.

يامان ئاياللار يامان ئەرلەرگە لايىقتۇر،
يامان ئەرلەر يامان ئاياللارغا لايىقتۇر، ياخشى

ئاياللار ياخشى ئەرلەرگە لايىقتۇر، ياخشى ئەر-
لەر ياخشى ئاياللارغا لايىقتۇر.
— سۈرە «نۇر» (24 - سۈرە)، 26 - ئايەت.

مۆمىنلەر ئىچىدە ئىمانى ئەڭ كامىل
بولغىنى ئەڭ گۈزەل خۇلقلىق بولغىنىدۇر.
سىلەرنىڭ ياخشىلىرىڭلار ئاياللىرىغا ياخشى
مۇئامىلە قىلىدىغانلىرىڭلاردۇر.
(تىرمىزى نەقىل قىلغان).

ئاتا - ئانا ئۆز بالىسىغا ياخشى ئەدەپ
- ئەخلاق ئۆگىتىشتىن ئوبدانراق نەرسە، يە-
نى ئوزۇق بېرەلمەيدۇ.
(تىرمىزى نەقىل قىلغان).

ئەڭ پاك كەسىپ شۇنداق سودىگەرلەر-
نىڭ كەسىپدۇركى، ئۇلار سۆزدە يالغان ئېيت-
مايدۇ، ئامانەتكە خىيانەت قىلمايدۇ، ۋەدىسىگە
خىلاپلىق قىلمايدۇ، نەرسە سېتىۋالغاندا ئۇنى
كەمسىتمەيدۇ، نەرسە ساتقاندا ئۇنى كۆپتۈرۈپ

داڭلىمايدۇ، ئۆز ئۈستىدىكى قەرزنى ئادا قىلماستىنلا كېچىكتۈرمەيدۇ ۋە قولى قىسقا ئادەمدە ئېلىشى بولسا ئۇنى قىستمايدۇ.
(بەيھەقى نەقىل قىلغان).

بىر ئادەم ئۆز قېرىندىشىنىڭ سودىسىنى بۇزۇپ سودا قىلىۋالمىسۇن، شەھەرلىك كىشى يېزىدىن كىرگەن بىر كىشىنىڭ مېلىنى مەن سېتىپ بېرىمەن دەپ (باشقىلار بىلەن ئەرگەن سودا قىلىشىغا) توسقۇنلۇق قىلمىسۇن، (ئال-غۇڭلار يوق نەرسىگە قىممەت باھا قويۇپ) باشقىلارنى قىممەت سېتىۋېلىشقا قىزىقتۇرىدۇ-غان (ئىشلارنى) قىلماڭلار، بىر ئادەم ئۆز قېرىندىشى سودىدا قويغان باھادىن ئاشۇرۇپ باھا قويمىسۇن (يەنى سېتىۋالماقچى بولغان ئادەم ئېلىشتىن ۋاز كېچىشتىن بۇرۇن ئۇنىڭ-دىن ئارتۇقراق تەلەپ قويدىغان ئىشنى قىل-مىسۇن).

(ئەبۇ ھۈرەيرە نەقىل قىلغان).

بىر بەندە يالغان سۆزلىسە ئۇنىڭ قىلمى-
شىنىڭ سېسىقلىقىدىن پەرىشتە بىر مىل يىراق
يەرگە كېتىدۇ.

(تېرمىزى نەقىل قىلغان).

بىر ئادەمنىڭ بىلىپ تۇرۇپ بىر دەرھەم
جازانە يېيىشى 36 قېتىم زىنا قىلغاندىن يامان.
(ئەھمەد نەقىل قىلغان).

تىلەمچىلىك قىلىش ئۈچ خىل ئادەمنىڭ
بىرسىدىن باشقىسىغا ھالال بولمايدۇ. بىر ئادەم
باشقىلار تەرىپىدىن قەرز ياكى تۆلەمگە قالغان
بولسا، ئۇنىڭ شۇ قەرزىگە يەتكەنگە قەدەر
تىلەمچىلىك قىلىشى ھالال بولىدۇ، ئاندىن
توختاپ قالىدۇ. ۋە يەنە بىر ئادەم ئاسماندىن
(چاقماق، يامغۇر، بوران قاتارلىقلاردىن) يەر
- زېمىندىن (سۇ، ئوت قاتارلىقلاردىن) مېلىغا
ئاپەت يېتىپ، مېلى ھالاك بولغان بولسا، تۇر-
مۇشنى ئەسلىگە كەلتۈرۈۋالغۇچىلىك تىلەمچىدۇر.

لىك قىلسا ھالال بولىدۇ. ۋە يەنە بىرسى نامراتلىق يەتكەن ئادەم بولۇپ، ئۇنىڭ ئۆز قەۋمىدىن راستچىل، ئەقىللىق ئۈچ ئادەم پالا- نىغا ھەقىقەتەن نامراتلىق يەتتى دەپ گۇۋاھ- لىق بەرسە، ئاندىن ئۇ تۇرمۇشنى قامداشقا يەتكۈدەك تىلەمچىلىك قىلسا ھالال بولىدۇ. بۇلاردىن باشقىسى - تىلەمچىلىك قىلسا قات- تىق ھارامدۇر، ئۇنىڭ ئىگىسى ئۇنىمۇ ھارام ھالەتتە يەيدۇ.

(مۇسلىم نەقىل قىلغان).

ھايا بەندە ئۈچۈن ھەممە ياخشىلىقلارنى ئېلىپ كېلىدۇ.

(بۇخارى نەقىل قىلغان).

ياش ئادەم بىرەر ياشانغان كىشىنى يا- شانغانلىقى ئۈچۈن ھۆرمەت قىلسلا، ئاللاھ ئۇنىڭغا ياشانغانىدا ئۇنى ھۆرمەت قىلىدىغان ئادەمنى مۇيەسسەر قىلىدۇ.

(تېرمىزى نەقىل قىلغان).

كېچىكىلىرىمىزگە رەھىم قىلىمىغان، چوڭ-
لىرىمىزنى ھۆرمەتلىمىگەن، ياخشى ئىشلارغا
بۇيرۇمىغان، يامان ئىشلاردىن توسىمىغان ئا-
دەملەر بىزگە مەنسۇپ ئەمەس.

(تېرمىزى نەقىل قىلغان).

كېچىكىلەر چوڭلارغا، ئۆتۈپ كېتىۋاتقان-
لار ئولتۇرغانلارغا، ئاز سانلىق كۆپ سانلىققا
سالام قىلىش كېرەك.

(بۇخارى نەقىل قىلغان).

بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمنى قويۇرۇۋېتىپ،
ئۇنىڭ ئورنىدا ئولتۇرۇۋالماستۇن. لېكىن سى-
لەر سۈرۈلۈپ ئورۇن چىقىرىپ بېرىڭلار.
(بۇخارى نەقىل قىلغان).

چېلىشقاندا يەڭگەن ئادەم نوچى ئە-
مەس، ئاچچىقى كەلگەندە ئۆزىنى بېسىۋالغان

ئادەم ھەقىقىي نوچىدۇر.

(ئەبۇ ھۈرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ نەقىل قىلغان).

ئاياللاردەك بولۇۋالغان ئەرلەرگە ۋە ئەر-

لەردەك بولۇۋالغان ئاياللارغا لەنەت.

(بۇخارى نەقىل قىلغان).

ھەر قانداق نەرسىدە ھاياسزلىق بولمى-

دىكەن ئۇ نەرسىنى سەتلەشتۈرىدۇ، ھەر قان-

داق نەرسىدە ھايى بولمىدىكەن ئۇ نەرسىنى

گۈزەللەشتۈرىدۇ.

(تېرمىزى نەقىل قىلغان).

مۇلايىملىقتىن مەھرۇم قىلىنغان ئادەم،

پۈتۈن ياخشىلىقتىن مەھرۇم قىلىنغان بولىدۇ.

(مۇسلىم نەقىل قىلغان).

ياخشى سۆز سەدىقە ھېسابلىنىدۇ.

(بۇخارى نەقىل قىلغان).

كشىلەر ئارىسىدا ئاللاھ ئەڭ يامان كۆ-
رىدىغان ئادەم، دۈشمەنلىكى قاتتىق قۇسۇمەت-
چى ئادەمدۇر.

(مۇسلىم نەقىل قىلغان).

ئۈچ تۈرلۈك ئادەم بار، ئاللاھ تائالا قىيا-
مەت كۈنى ئۇلار بىلەن گەپلەشمەيدۇ، ئۇلار
- بىر كىمگە بىر نەرسە بەرسىلا مىننەت
فېلىدىغان ئادەم؛ مېلىنى يالغان قەسەم بىلەن
بازارغا سالىدىغان ئادەم؛ (تەكەببۇرلۇقتىن)
پۇچقىنى سۆرەپ ماڭىدىغان ئادەم.
(سەھائى خەمسە نەقىل قىلغان).

پەقەت گۇناھكار ئادەملا بېسىمدارلىق
قىلىدۇ.

(مۇسلىم نەقىل قىلغان).

كشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈش ئۈچۈن، يا-
رىشىشقا پايدىلىق گەپلەرنى قىلغان ئادەم يال-
غانچى ھېسابلانمايدۇ.

(بۇخارى نەقىل قىلغان).

ئاخىرەتلىك ئەمەللىرىدىن باشقا ھەممە
ئىشتا ئېغىر - بېسىقلىق ياخشىدۇر.

(ئەبۇ داۋۇت نەقىل قىلغان).

كىشىلەرگە ئارىلىشىدىغان ۋە ئۇلارنىڭ
يەتكۈزگەن ئەرزىيەتلىرىگە سەۋر قىلىدىغان
مۆمىن، كىشىلەرگە ئارىلاشمايدىغان ۋە ئۇلار-
دىن يەتكەن ئەرزىيەتكە سەۋر قىلمايدىغان
مۆمىندىن ياخشى.

(تېرمىزى نەقىل قىلغان).

ئالدىراڭغۇلۇق شەيتاندۇر.

(تېرمىزى نەقىل قىلغان).

ئەگەر قەرزدارنىڭ قولى قىسقا بولسا،
ئۇنىڭ ھالى ياخشىلانغۇچە كۈتۈڭلار، ئەگەر
(خەيرلىك ئىش ئىكەنلىكىنى بىلسەڭلار، قە-
يىنچىلىقتا قالغان قەرزداردىن ئالىدىغان قەرز-

نى ئۇنىڭغا) سەدىقە قىلىپ بېرىۋەتكىنىڭلار
 سىلەر ئۈچۈن تېخىمۇ ياخشىدۇر. سىلەر شۇنداق
 بىر كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن)
 قورقۇڭلاركى، ئۇ كۈندە سىلەر ئاللاھنىڭ
 دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر، ئاندىن ھەر كىشى
 قىلغان (ياخشى - يامان) ئەمەلىنىڭ نەتىجىسىنى
 تولۇق كۆرىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ.
 (يەنى ياخشى ئەمەلى كېمەيتىلىپ، يامان
 ئەمەلى كۆپەيتىلمەيدۇ)، ئى مۆمىنلەر! مۇددەت
 بەلگىلەپ ئۆز ئارا قەرز بېرىشەڭلار،
 ئۇنى (ھۆججەت قىلىپ) يېزىپ قويۇڭلار،
 ئاراڭلاردىكى خەت بىلىدىغان كىشى ئۇنى
 (كەم - زىيادە قىلماي) ئادىللىق بىلەن ياز-
 سۇن، خەت بىلىدىغان كىشى (ئاللا ئۇنىڭغا
 بىلدۈرگەندەك توغرىلىق بىلەن يېزىشنى) رەت
 قىلمىسۇن، ئۇ يازسۇن، زېمىنىدە باشقىلار-
 نىڭ ھەققى بولغان ئادەم (يازىدىغان كىشىگە)
 ئېيتىپ بەرسۇن، (قەرزدار) پەرۋەردىگارى ئال-

لادىن قورقسۇن، قەرر ئالغان نەرسىدىن
 ھېچنېمىنى كېمەيتىۋەتمەسۇن، ئەگەر قەرر ئال-
 غۇچى ئادەم ئەخمەق (يەنى خۇددىن، ئەقىل-
 سىز، ئىسراپخور) ياكى ئاجىز (يەنى كىچىك
 بالا ياكى بەكمۇ قېرى) بولسا، ياكى (گەپ
 قىلالماسلىقى، گاپچىلىقى، كېكەچلىكى تۈپەيلى-
 دىن) ئۆزى ئېيتىپ بېرەلمىسە، ئۇنىڭ ئىشلى-
 رىنى باشقۇرغۇچى ئادەم ئادىللىق بىلەن ئېي-
 تىپ بەرسۇن، سىلەر ئەر كىشىڭلاردىن ئىك-
 كى كىشىنى گۇۋاھلىققا تەكلىپ قىلىڭلار؛ ئە-
 گەر ئىككى ئەر كىشى يوق بولسا، سىلەر
 (ئادالەتكە دىيانتىگە) رازى بولىدىغان كى-
 شىلەردىن بىر ئەر، ئىككى ئايالنى گۇۋاھلىققا
 تەكلىپ قىلىڭلار، بۇ ئىككى ئايالنىڭ بىرىسى
 ئۇنتۇپ قالسا، ئىككىنچىسى ئېسىگە سالىدۇ.
 گۇۋاھچىلار (گۇۋاھلىققا) چاقىرىلغان ۋاقىتدا
 (گۇۋاھ بولۇشتىن) باش تارتىمىسۇن، قەرر
 مەيلى ئاز بولسۇن، مەيلى كۆپ بولسۇن،

ئۇنى قايتۇرۇش ۋاقتى بىلەن قوشۇپ يېزىش -
 تىن ئېرىنمەڭلار، ئاللاھنىڭ نەزىرىدە (يەنى
 ھۆكىمدە)، بۇ ئەڭ ئادىللىق ۋە ئەڭ ئىسپات -
 لىقتۇر (يەنى گۇۋاھلىقنىڭ ئۇنتۇلماسلىقىنى
 ئەڭ ئىسپاتلىغۇچىدۇر) گۇمانلانماسلىقىڭلارغا
 ئەڭ يېقىندۇر. لېكىن ئاراڭلاردا قىلىشقان قول -
 مۇ - قول سودىدا ھۆججەت يازمىساڭلارمۇ
 ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئۆز ئارا سودا قىلىشقان
 ۋاقىتلاردا گۇۋاھچى تەكلىپ قىلىڭلار، پۈتۈك -
 چىگىمۇ، گۇۋاھچىغىمۇ زىيان يەتكۈزۈلمىسۇن؛
 ئەگەر زىيان يەتكۈزسەڭلار گۇناھ ئۆتكۈزگەن
 بولىسىلەر، ئاللانىڭ (ئەمرىگە ۋە نەھىيسىگە
 مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار، ئال -
 لاھ سىلەرگە ئۆگىتىدۇ (يەنى سىلەرگە ئىككى -
 لا دۇنيادا پايدىلىق بولغان ئىلىمنى بېرىدۇ)
 ، ئاللاھ ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر.

— سۈرە بەقەرە، 280 - 281 - 282 - ئايەتلەر.

كىمكى ئۇنىڭ ئۈچ قىزى ياكى ئۈچ

ھەمشىرىسى ياكى ئىككى قىزى ياكى ئىككى ھەمشىرىسى بولۇپ، بۇلارنى ئوبدان پەرۋىش قىلسا ئۇلار توغرىسىدا ئالادىن قورقسا ئۇ جەننەتكە كىرىدۇ.

(تېرمىزى نەقىل قىلغان).

ھەسەتتىن ساقلىنىڭلار، ھەسەت قىلىش ياخشىلىقلارنى خۇددى ئوت ئوتۇننى يىگەندەك يەيدۇ.

(ئەبۇ داۋۇت ۋە ئىبنى ماجە نەقىل قىلغان).

سىلەردىن بىر كىم پۇل - مال ۋە چىراي - شەكىل جەھەتتىن ئۆزىدىن ئۈستۈن ئادەم - گە نەزەر سالغىنىدا، ئۆزىدىن تۆۋەن ئادەمگە قارىسۇن.

(بۇخارى نەقىل قىلغان).

سىلەردىن بىرىڭلار ئۆزىگە نېمىنى ياخشى كۆرسە، قېرىندىشىغىمۇ شۇنى ياخشى كۆرمىگۈچە ھەقىقىي مۆمىن ھېسابلانمايدۇ.

(بۇخارى نەقىل قىلغان).

كىمكى بىلىم ئىزدەش يولىغا كىرسە ئال-
لاھ ئۇنىڭغا جەننەتنىڭ يولىنى ئاسانلاشتۇرد-
دۇ.

(ئەبۇ داۋۇت نەقىل قىلغان).

ئىنسان ئۆز بەدىنىدىكى ھەربىر ئۈگ-
نىڭ شۈكرانىسى ئۈچۈن ھەر كۈنى سەدىقە
بېرىپ تۇرۇشى لازىم، بىر كىشىنىڭ ئۇلاققا
مىنىشىگە ياردەملەشسە ياكى ئۇنىڭ يۈك -
تاقليرىنى ئارتىشىپ بەرسە، بۇ ئىش ياردەم-
لەشكۈچى ئۈچۈن سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ،
ياخشى سۆزمۇ، ناماز ئوقۇشقا ماڭغان ھەربىر
قەدەممۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ. كىشىگە يول
كۆرسىتىپ قويۇشمۇ سەدىقە ئورنىدا بولىدۇ.
(بۇخارى نەقىل قىلغان).

بايدىلانغان ماتېرىياللار

1. مۇھەممەتتۇرسۇن باھاۋۇدۇن رەتلىگەن: «ئەجدادلار نەسىھىتى»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 1991 - يىل 11 - ئاي نەشرى.
2. ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەتئىمىن: «ئائىلە»، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 2002 - يىل 10 - ئاي نەشرى.
3. ھاجى ئەخمەت كۆلتېگىن، ئابدۇرېھىم سا-بىت تۈزگەن: «ھېكمەتلىك سۆزلەر»، مىللەتلەر نەشرىياتى، 1998 - يىل 2 - ئاي نەشرى.
4. مەھمۇد ھەسەنى تۈزگەن (يۇنۇس ئىلياس ئىدىقۇتلۇق ئۇيغۇرچىلاشتۇرغان): «ئەدەب بوستانى ۋە ئەخلاق گۈلىستانى»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 2001 - يىل 3 - ئاي نەشرى.
5. يۇنۇس ئىلياس ئىدىقۇتلۇق ئۇيغۇرچىلاش-تۇرغان: «ئەدەبنامە»، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى، 2004 - يىل 8 - ئاي نەشرى.
6. يار مۇھەممەت تاهىر تۇغلۇق: «بوۋام شۇنداق ئۆگەتكەن»، شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتى، 2001 - يىل 5 - ئاي نەشرى.
7. ئېزىز ئاتاۋۇللا سارتېكىن تۈزگەن: «(قۇ-تادغۇبىلىك، تىن جەۋھەرلەر»، قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى، 2002 - يىل 12 - ئاي نەشرى.
8. ئېزىز ئاتاۋۇللا سارتېكىن تۈزگەن: «جۇڭ-گو ۋە چەت ئەللەردىكى مەشھۇر شەخسلەرنىڭ مەشھۇر

- ئەسەرلىرىدىن جەۋھەرلەر» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 2005 - يىل 9 - ئاي نەشرى .
9. ئەزىزى ، ھەجەرگۈل قاسىم تۈزگەن : «دانا-لار دۇردانىلىرى» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 2001 - يىل 3 - ئاي نەشرى .
10. رىزائۇددىن ئىبىن فەخرۇددىن (ئەزىزى ، ھۆرمەتجان ئابدۇراخمان فىكرەت تەرجىمە قىلغان) : «ئەدەب - ئەخلاق مىزانلىرى» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، 2005 - يىل 5 - ئاي نەشرى .
11. بالتاسار گراسىيان (ئەخمەت پاسار تەرجىمە قىلىپ) : «پاراسەتنامە» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، 2001 - يىل 11 - ئاي نەشرى .
12. «شىنجاڭ مەدەنىيىتى» ژۇرنىلىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى سىۋەتلىك سانلىرى
13. غوپۇر قادىر تەرجىمە قىلغان : «دۇنياغا تەسىر كۆرسەتكەن 176 مەسەل» ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، 2006 - يىل 7 - ئاي نەشرى .
14. ئېزىز ئاتاۋۇللا سارتېكىن تۈزگەن : «سەر-خىل ئەسەرلەردىن جەۋھەرلەر» ، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ، 2005 - يىل 12 - ئاي نەشرى .
15. «بۇلاق» ژۇرنىلىنىڭ مۇناسىۋەتلىك سانلىرى .
16. مۇھەممەد سالىھ تۈزگەن : «قۇرئان كەرىم» ۋە ھەدىسلەردىن تاللانما ، مىللەتلەر نەشرىياتى ، 1998 - يىل 3 - ئاي 2 - نەشرى .

ساغلام تۇرمۇش يولى (1) ئەرلەرگە 100 نەسىھەت

تۈزگۈچى: ئەزىز ئاتاۋۇللا سارتېكىس
مەسئۇل مۇھەررىرى: يالقۇن ئابدۇسالام
مەسئۇل كوررېكتورى: يۇلتۇز ئۈچقۇن

* * *

نەشر قىلغۇچى: شىنجاڭ خەلق مەھىيە نەشرىياتى
نەشرىيات ئادرېسى: ئۈرۈمچى بۇلاقبېشى كوچىسى 66 - قورۇ
پوچتا: 830001 تېلېفون: 2832440 (0991)
باسقۇچى: ئۈرۈمچى ئالتۇن يارۇق باسما زاۋۇتى
تارقاتقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى
نەشرى ۋە بېسىلىشى: 2006 - يىل 9 - ئاي 1 - نەشرى
ئۆلچىمى 850×1168 مم، 64 كەسلەم، 2 باسما تاۋاق
سانى: 10000

* * *

ISBN 7-5372-4234-8

ئومۇمىي باھاسى (تۆت كىتاب) 20.00 يۈەن